

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวเสรีภาพในการเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน

ในบทที่ 2 จะได้กล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน รวมทั้งแนวความคิดและทฤษฎีในการจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวด้วย ซึ่งจะนำเสนอแนวความคิดและทฤษฎีทั้งในทางปรัชญาทางการเมืองและในทางกฎหมาย ทั้งนี้ในเบื้องต้นผู้เขียนขอเสนอความหมายและประเภทของสื่อมวลชน ตลอดจนความหมายและประเภทของเสรีภาพของสื่อมวลชน เพื่อให้เห็นภาพโดยรวมและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในบทที่ 2 นี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ ดังต่อไปนี้ ในหัวข้อ 2.1 ความหมายและประเภทของสื่อมวลชน 2.2 ความหมายของเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน 2.3 ประเภทของเสรีภาพของสื่อมวลชน 2.4 แนวคิดและทฤษฎีในทางปรัชญาการเมืองที่มีอิทธิพลการรับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชน และ 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายและประเภทของสื่อมวลชน

คานพงนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542¹ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อ” ไว้ว่าหากเป็นคำกริยาก็หมายถึง ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกันและหากเป็นคำนามก็หมายถึง ผู้หรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546), หน้า 1200.

ส่วนคำว่า “สื่อสาร” เป็นคำกริยา หมายถึง การนำหนังสือหรือข้อความของฝ่ายหนึ่งส่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง สำหรับคำว่า “สื่อสารมวลชน” เป็นคำนาม หมายถึง การสื่อสารสู่มหาชนโดยอาศัยเครื่องมือหรือสื่อกลางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ส่วนคำว่า “สื่อมวลชน” ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำนาม หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสารและเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนนี้อาจหมายถึงตัวบุคคลอันได้แก่ นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น ก็ได้

และคำว่า “การสื่อสารมวลชน” ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำนาม หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารสู่มวลชนโดยส่งสารผ่านสื่อมวลชน ความหมายของคำว่า “การสื่อสารมวลชน” (Mass Communication) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย อาทิเช่น การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หมายถึง “กระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนสารจากแหล่งข่าวสารโดยผ่านช่องทางสื่อสาร” (Media of Mass Communication) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ไปยังผู้รับสารจำนวนมากมาย ภายในระยะเวลาที่สั้นและรวดเร็วโดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ คือ เพื่อต้องการเผยแพร่ข่าวสาร เพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงทัศนคติ² แม้ “สื่อมวลชน” กับ “การสื่อสารมวลชน” จะมีข้อแตกต่างกันในแง่ที่ว่า “สื่อมวลชน” นั้นหมายถึง สื่อ ที่จะใช้ในการติดต่อส่งข่าวสารถึงมวลชนอันได้แก่ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออาจรวมถึงตัวบุคคลที่เป็นสื่อมวลชน และ “การสื่อสารมวลชน” จะหมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีส่งข่าวสารไปสู่มวลชนจำนวนมาก โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือแต่คำว่า “สื่อมวลชน (Mass Media)” กับคำว่า “การสื่อสารมวลชน” (Mass Communication) คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถานก็ได้อนุโลมให้ใช้คำทั้งสองนี้แทนกันได้³

จากความหมายความที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเห็นได้ว่า “การสื่อสารมวลชน” หรือที่เรียกว่า สื่อมวลชน (Mass Media) จึงหมายความว่า “กระบวนการที่ผู้ส่งสารสามารถทำการส่งสาร

² ขวัญเรือน กิตติวัฒน์, สังคมวิทยาสื่อสารมวลชน (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 2.

³ วรรณวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 13.

(message) ผ่านสื่อมวลชน (mass media) ไปยังมวลชน (mass audience) ที่ประกอบไปด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเดียวกันหรือระยะเวลาใกล้เคียงกัน”

ในการแบ่งประเภทของสื่อมวลชน อาจแบ่งประเภทได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้⁴

1. สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ (Printed Media or Publication) เป็นสื่อมวลชนที่เกิดจากการพิมพ์ตัวอักษรลงบนแผ่นกระดาษเพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสารและความรู้จากผู้ส่งสารไปยังบุคคลหรือมหาชน สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์นี้จะถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกของคนแต่ละรุ่นมาซึ่งรุ่นหลังๆ ได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ เพราะสื่อสิ่งพิมพ์สามารถเก็บต้นฉบับไว้เป็นหลักฐานและตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ตัวอย่างของสื่อมวลชนประเภทนี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์ (Newspapers) หนังสือ (Book) นิตยสาร (Magazine) วารสาร (Journals or Periodicals) จุลสาร (Pamphlets) ใบปลิว (Leaflets) และ โปสเตอร์ (Posters) เป็นต้น

2. สื่อมวลชนประเภทอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) อันได้แก่วิทยุกระจายเสียง (Radio) วิทยุโทรทัศน์ (Television) ภาพยนตร์ (Movie) และระบบ Internet ของคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ข้อดีของสื่อมวลชนประเภทนี้ก็คือ สามารถกระจายข่าวสาร ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและครอบคลุมอาณาเขตได้กว้างขวางแม้ในพื้นที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ สามารถสื่อสารได้แม้ผู้รับสารจะเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ แต่ข้อเสียก็คือ ค่าใช้จ่ายที่ใช้กับสื่อมวลชนประเภทนี้ค่อนข้างจะสูง

2.2 ความหมายของเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน

คำว่าสิทธิและเสรีภาพ ในบางกรณีใช้ทั้งสองคำควบคู่กันไปกันบ้างหรือแยกกันบ้าง จึงทำให้เข้าใจว่ามีความหมายไม่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำว่า สิทธิและเสรีภาพ ได้ถูกต้องว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในสาระสำคัญ ซึ่งจะอธิบายความหมายของสิทธิเสรีภาพในบริบททางกฎหมายและอธิบายความหมายในบริบทอื่นอีกด้วย ไม่ว่าจะ เป็นในทางปรัชญาและในทางภาษาศาสตร์ เพื่อจะได้เข้าใจความหมายของคำว่า “เสรีภาพในการ

⁴มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534), หน้า 737-739.

เสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น” ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในที่นี้จะอธิบายถึงความหมายของคำว่า สิทธิ และตามด้วยคำว่าเสรีภาพและจะได้อธิบายความหมายของคำว่า เสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น เป็นลำดับสุดท้าย ดังจะกล่าวต่อไปนี้

สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ซึ่งหมายความว่า เป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “รับรอง” ว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “คุ้มครอง” คือคุ้มครองมิให้มีการละเมิด สิทธิรวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย⁵ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิทธิ หมายถึง “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน”⁶

เสรีภาพ หมายถึง “สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน” เสรีภาพจึงหมายถึงอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล ความแตกต่างระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงอยู่ที่ว่าสิทธิเป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่เสรีภาพนั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น กล่าวโดยสรุป “เสรีภาพ” ข่อมก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนการใช้อำนาจในการกระทำการหรือไม่กระทำการของบุคคลนั้น⁷ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การโฆษณา การก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐอันที่จะละเว้นการเข้าไปแทรกแซงขัดขวางผู้ที่ใช้เสรีภาพดังกล่าว

ส่วน เสรีภาพ ตามตำราธรรมศาสตร์ของอังกฤษ ได้แยก “เสรีภาพ” ออกจาก “สิทธิ” ซึ่งตามกฎหมายภาคพื้นยุโรป ไม่ได้แยกเสรีภาพออกไปต่างหาก แซลมอนด์ (Salmond) ได้ให้ความ

⁵ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 217.

⁶ วรพจน์ วิศุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540) หน้า 21.

⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของ สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 47-48.

หมายของคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ว่า เป็นประโยชน์ซึ่งบุคคลได้มาโดยปราศจากหน้าที่ในทางกฎหมาย โดๆต่อตนเอง กล่าวคือ เป็นสิ่งที่บุคคลจะกระทำการสิ่งใดได้ตามใจชอบ⁸

และ เสรีภาพในทางภาษาศาสตร์ หมายความว่า “เป็นเงื่อนไขของบุคคลที่ไม่ขึ้นต่อผู้หนึ่งผู้ใดและเป็นอำนาจหรือมีอำนาจที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ จากความหมายสองประการดังกล่าว ที่มีความใกล้เคียงกันมากจึงมีคนนำมากำหนดนิยามในทางภาษาศาสตร์ดังนี้⁹

“เสรีภาพเป็นอำนาจในการกำหนดตนเอง บุคคลสามารถเลือกได้ด้วยตนเองว่าจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้” ดังนั้น บุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุป เสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง

ดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นความหมายของเสรีภาพ ในบริบททางกฎหมายและทางภาษาศาสตร์ ส่วนในบริบททางปรัชญาการเมืองนั้น ความหมายของเสรีภาพ ตามแนวคิดของปรัชญา Existentialism มีอง-โปล ซาร์ตร์ (Jean-paul Sartre) กล่าวว่า “เสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีอะไรจะเป็นอุปสรรคที่แท้จริงต่อเสรีภาพของเราได้แม้แต่ความตาย เพราะความตายเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นจะเกี่ยวข้องกับชีวิต (เสรีภาพ) ได้อย่างไร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด คือการปฏิเสธแม้กระทั่งความรับผิดชอบต่อการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด และยินดีรับผลของการกระทำนั้น” การที่ซาร์ตร์เน้นเสรีภาพ อันไม่มีขอบเขตจำกัดของมนุษย์ มิได้หมายความว่าซาร์ตร์คือการให้บุคคลก่อความยุ่งเหยิงในสังคม ซาร์ตร์ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพและความรับผิดชอบไปด้วยกัน การแสดงออกของเสรีภาพที่ไม่มีความรับผิดชอบที่คิดตามมาเป็นสิ่งที่ไม่มีความอะไร ความรับผิดชอบที่คิดตัวเรามาพร้อมกับเสรีภาพ คือความรับผิดชอบต่อตนเองและมีความรับผิดชอบต่อโลก¹⁰

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 24.

¹⁰ พินิจ รัตนกุล, ซาร์ตร์และปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 66.

เห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาความหมายของสิทธิเสรีภาพในบริบททางกฎหมายและในบริบททางการเมืองแล้ว จะนำมาอธิบายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้ในที่นี่ก็จะหมายถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนในวงกว้างโดยมุ่งถึงประโยชน์แห่งการได้รับการรับรองและคุ้มครองจากคัวบทกฎหมาย และสามารถกระทำการนั้นได้โดยอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐเช่น เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) เสรีภาพในการเขียน (Freedom of Writing) และเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of the Press) เป็นต้น หากได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้รัฐก็ต้องละเว้นการเข้าไปจำกัดสิทธิหรือแทรกแซงสิทธิเสรีภาพดังกล่าว คั้งนั้น สิทธิและเสรีภาพ คือหลักประกันสำคัญของสื่อมวลชนที่รัฐธรรมนูญต้องบัญญัติให้ครอบคลุมเพื่อไว้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนทั้งประเทศ

อย่างไรก็ตามความหมายของสิทธิเสรีภาพข้างต้นนี้ ก็เป็นเพียงการอธิบายของกลุ่มประเทศเสรีนิยมโดยทั่วไปเท่านั้น เพราะในกลุ่มประเทศสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์จึงอาจมีความหมายแตกต่างไปจากสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในกลุ่มประเทศเสรีนิยมได้¹¹ ในกลุ่มประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ได้ตีความหมายของคำว่าสิทธิเสรีภาพแตกต่างออกไปจากกลุ่มประเทศเสรีนิยม กล่าวคือ ในกลุ่มประเทศสังคมนิยม คำว่า“สิทธิ” หมายถึงการที่บุคคลเลือกกระทำการใดๆ ได้ทั้งสิ้นเพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ “เสรีภาพ” หมายถึงการปลอดจากการแทรกแซงโดยชนชั้นนายทุน เหตุที่ทำให้ความหมายของสิทธิเสรีภาพแตกต่างกันออกไปก็เป็นเพราะลัทธิการปกครองและแนวความคิดซึ่งแตกต่างกัน กลุ่มสังคมนิยมกล่าวว่าลัทธิทางเสรีนิยม ได้สร้างทฤษฎีขึ้นโดยใช้หลักการขีดกั้นระหว่างสังคมกับรัฐฝ่ายหนึ่งกับสิทธิของมนุษย์หรือนุคคลในรัฐอีกฝ่ายหนึ่ง มนุษย์ถือเอาการใช้สิทธิเป็นเครื่องป้องกันตนต่อสังคม แต่สำหรับสังคมนิยม สิทธิเสรีภาพของพลเมืองมีบทบาทอยู่ในลักษณะที่ต่างกัน สิทธิอันเป็นรากฐานของมนุษย์คือ สิทธิที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับปัญหาทุกอย่างของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของชนในรัฐ ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ของราษฎรคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ¹² ซึ่งในระบบเสรีประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในด้านความเชื่อถือ การพูด การเขียน การพิมพ์ การชุมนุม ถ้าความคิดและการแสดงออกมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรุนแรง หรือเพื่อล้มล้างอำนาจของรัฐบาล ในระบบเผด็จการประชาชนไม่มี

¹¹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 21.

¹² ไพโรจน์ ชัยนาม, “รัฐธรรมนูญของประเทศสังคมนิยมในยุโรป,” วารสารกฎหมาย (พฤษภาคม- สิงหาคม 2519) : 187-213.

สิทธิดังกล่าวไม่ว่ารัฐธรรมนูญจะประกันสิทธิเสรีภาพดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม ผู้นำที่เป็นเผด็จการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวแทนประชาชน ในระบบเผด็จการโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อ้างเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพ ใช้อำนาจเผด็จการเพื่อประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ¹³

สำหรับ เสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็น อธิบายได้ว่า เป็นเสรีภาพทางปัญญาและศีลธรรมหรือเสรีภาพทางความคิด สมองของมนุษย์เป็นผลผลิตทางธรรมชาติที่เป็นอวัยวะที่สำคัญเหนือความคาดเดาได้ว่า มนุษย์จะใช้สมองคิดไปทางใด คิดอย่างไร มนุษย์สามารถแสดงสิ่งที่ตนเองคิด สิ่งที่ตนเองเชื่อและแสดงออกสิ่งที่ตนเองคิดได้ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในทางความเชื่อ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในทางวิชาการ เสรีภาพในการรวมตัวเป็นกลุ่มบุคคล เป็นต้น¹⁴

กล่าวได้ว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) เป็นคำกลางๆที่กว้างมากเพราะเสรีภาพนี้ครอบคลุมถึงการถ่ายทอดความคิดเห็นทุกรูปแบบหรือทุกวิธีการที่มนุษย์จะคิดค้นได้ซึ่งมีประวัติวิวัฒนาการมาอย่างน่าสนใจ ในชั้นเดิม เสรีภาพนี้คงกินความถึงเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) แต่อย่างเดียวต่อมาก็ขยายไปถึงเสรีภาพในการเขียน (Freedom of Writing) และเมื่อมนุษย์รู้จักพิมพ์ ทำหนังสือพิมพ์แพร่หลายได้ก็ขยายไปถึงเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of the Press) ด้วย¹⁵

ส่วน เสรีภาพในการเสนอข่าว* (Freedom of Reporting) เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ถือได้ว่าเป็น

¹³ เขียน ชีระวิทย์, “วิกฤตการณ์ในจีนปัญหาและอนาคตของระบบสังคมนิยม,” วารสารเอเชียปริทัศน์ ปีที่ 9, ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2531) : 9.

¹⁴ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 30.

¹⁵ วิษณุ เครืองาม, “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 4 (2524) : 570.

* ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ข่าว” ไว้ว่า เป็นค่านามหมายถึง “คำบอกเล่าเรื่องราวซึ่งโดยปรกติมักเป็นเรื่องเกิดขึ้นใหม่หรือเป็นที่สนใจ” และได้มีผู้อธิบายความหมายของคำว่า “ข่าว” ไว้มากมาย ดังนี้ “ข่าว” คือ รายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ตลอดจนความคิดเห็นจากบุคคลระดับต่างๆที่มีความสำคัญ (Significance) และเป็นที่น่าสนใจ (Interest) อันมีผลกระทบต่อคนหมู่มากในชุมชนหรือสังคม.

เสรีภาพในทางปัญญาหรือเสรีภาพในทางความคิดของมนุษย์ที่แสดงออกมาในยุคสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งได้มีการประดิษฐ์คิดค้น ทั้งกระดาษหมึกพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนองการถ่ายทอดทางความคิดและการกระทำต่างๆของมนุษย์ ตลอดจนการเสนอเรื่องราวหรือรายงานเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นสามารถเผยแพร่ไปสู่สังคมและมวลชนจำนวนมากโดยกระบวนการในการถ่ายทอดดังกล่าวได้แสดงออกมาในทางด้านสื่อต่างๆ สำหรับการเสนอข่าวโดยการพูดก็แสดงออกมาในรูปของสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ส่วนการเสนอข่าวโดยการเขียนหรือการพิมพ์ก็แสดงออกมาในรูปของสื่อหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการหรือรูปแบบในการนำเสนอว่าจะแสดงออกมาโดยผ่านกระบวนการในแขนงใดก็ตาม

กล่าวสรุปได้ว่า “เสรีภาพในการเสนอข่าวหรือการรายงานข่าว” เป็นเสรีภาพทางมโนธรรมหรือเสรีภาพทางความคิดของสื่อมวลชน ทั้งนี้โดยการเสนอข่าวสารของสื่ออาจแสดงออกมาในรูปแบบของสื่อแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ หรือสื่อในรูปแบบใหม่ๆ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น กล่าวได้ว่า ในการแสดงออกในการเลือกเสนอข่าวสารอย่างใดย่อมเป็นเรื่องของการใช้เสรีภาพตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อเผยแพร่ข่าวสารต่างๆออกไปสู่สาธารณชน ดังนั้น การเสนอข่าวของสื่อมวลชนถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการรับใช้มวลชน นับตั้งแต่สื่อมวลชนในความหมายของยุคปัจจุบันได้เกิดขึ้น เมื่อสื่อมวลชนสามารถที่จะนำเสนอเรื่องราวข่าวสารต่างๆ เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบ ได้ยอมเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้นต้องไม่อยู่ภายใต้การควบคุมและแทรกแซงจากอำนาจรัฐ

2.3 ประเภทของเสรีภาพของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนในทุกๆแขนง เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใดก็ตามจำเป็นที่จะต้องมิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดง

“ข่าว” คือ เหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้นและทุกคนควรจะมีสิทธิที่จะรู้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือกีฬา ทุกคนควรจะมีสิทธิหลากหลายรูปแบบออกไป ซึ่งข่าวเหล่านั้นมีค่าทั้งสิ้น โดยขึ้นอยู่กับว่า เราจะตีค่าของข่าวอย่างไร เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง หรือข่าวกีฬา เป็นต้น. ดู พิเศษ ชวลาธวัช, การรายงานข่าวขั้นสูง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คอกหญ้า, 2549), หน้า 1-8.

ความคิดเห็น เพื่อให้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวสารต่างๆให้ประชาชนได้รับรู้ อันเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสาร(Rights to know) สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามแนวความคิดของ James Russell Wiggins¹⁶ เห็นว่าสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์นั้น ควรจะประกอบไปด้วยเสรีภาพสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ ส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักและถือว่ามี ความสำคัญมากที่ในการรายงานข่าว ก็คือ ข่าวสาร และในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิพื้นฐานประการหนึ่งคือ สิทธิที่จะรับรู้ (right to know) รับทราบเรื่องราวต่างๆในสังคม หนังสือพิมพ์ ในฐานะเป็นสื่อกลางผู้ทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสาร มีความจำเป็นจะต้องแสวงหาข่าวสารเพื่อรายงานให้ประชาชนได้ทราบ อันเป็นการสนองตอบสิทธิที่จะรู้ของประชาชน ดังนั้นเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อกิจการหนังสือพิมพ์และประชาชนในการเสนอและรับรู้ข่าวสาร ในปฎิญาสาทกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้ไว้ ยิ่งไปกว่านั้น ในบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาถึงกับมีกฎหมายบัญญัติรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้ไว้อย่างเด่นชัด อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเสรีภาพในข่าวสารที่จะต้องรับรองและคุ้มครองให้มี โดยถือว่าการจำกัดเสรีภาพในข่าวสารหรือการปฏิเสธสิทธิในการแสวงหาข่าวสาร เท่ากับการปฏิเสธสิทธิที่จะรู้ของประชาชนนั่นเอง

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (freedom of Printing)

เสรีภาพในการพิมพ์นี้ เป็นขั้นตอนในการพิมพ์เพื่อนำออกเผยแพร่สู่ประชาชนต่อไป ซึ่งในการพิมพ์นั้นจะต้องให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการพิมพ์ได้โดยปราศจากการจำกัดก่อน

¹⁶James Russell Wiggins, Freedom or Secrecy (New York : Oxford University Press, 1956), pp.3-4; A Declaration of Principles by the American Society of Newspaper Editors,quoted in David M. O'Brien, The Public's Right to Know (New York : The Supreme Court and the First Amendment, 1982), p. 4; and see Frank Thayer, Legal Control of the Press 4th ed. (The Foundation Press Inc., 1962), pp. 88-90, 134-135 อ้างถึงใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ, "ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน," อุทพาท ปีที่ 41 (2537) : 79 -81.

(prior restraint) หรือการเซ็นเซอร์ (censorship) กล่าวคือ เสรีภาพในการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชนนั้นจะต้องกระทำได้โดยการปล่อยให้มีการตีพิมพ์ เผยแพร่เรื่องราวข่าวสารได้ก่อนหากการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารนั้นผิดกฎหมายหรืออาจก่อความเสียหายกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมแล้วก็เป็นเรื่องที่จะดำเนินการฟ้องร้องสื่อมวลชนในภายหลังการจำกัดก่อน (prior restraint) หรือการตรวจข่าวก่อนจะกระทำมิได้ เว้นแต่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษบางประการ เช่น ในระหว่างสงคราม รัฐบาลมีอำนาจกระทำการเพื่อรักษาความลับของทางราชการทหาร โดยการตรวจข่าวได้เป็นต้น

กล่าวได้ว่า โดยผลของการยับยั้งจำกัดสิทธิก่อนมีการแสดงและการลงโทษหลังจากได้แสดงความคิดเห็นมีผลต่างกันมากในทางปฏิบัติ เพราะในการที่รัฐบาลหรือฝ่ายปกครองมีอำนาจจำกัดหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบโดยการควบคุมหนังสือพิมพ์นั้น หากบทความเรื่องใดที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและถูกห้ามมิให้พิมพ์ก็จะมีผลเพียงทำให้ผู้เขียนผิดหวังเท่านั้น สาธารณชนจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าข้อความที่ถูกยับยั้งนั้นมีอย่างไรและเป็นการสมควรหรือไม่ แต่หากรัฐบาลใช้มาตรการ ลงโทษหลังจากที่บทความได้ลงพิมพ์และออกจำหน่ายแจกแก่สาธารณชนแล้ว รัฐบาลจะมีโอกาสน้อยลงในการใช้อำนาจเกินขอบเขตของตน เพราะประชาชนจะทราบได้ว่า การลงโทษที่รัฐบาลทำต่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์เป็นการลงโทษเนื่องจากเหตุผลเพียงว่าผู้เขียนได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและทำให้รัฐบาลไม่พอใจหรือเป็นการลงโทษเนื่องจากผู้เขียนได้กระทำผิดกฎหมายจากการเขียนนั้น ดังนั้น เสรีภาพในการพิมพ์โดยปราศจากการจำกัดก่อน (prior restraint) จึงเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์

3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)

บทบาทของสื่อมวลชน ซึ่งถือว่าสำคัญยิ่งประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือ บทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้คอยควบคุมสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาล ซึ่งการควบคุมสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลนั้น หนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นสื่อกลางสามารถกระทำได้ด้วย การเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์รายงานให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับข้าราชการประจำและนักการเมือง และการที่จะให้การควบคุมสอดส่องนั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเปิดโอกาสให้มีการเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์กันได้อย่างกว้างขวางเสรี ถึงแม้การวิพากษ์วิจารณ์นั้น บางครั้งอาจกระทำรุนแรงเกินขอบเขต หรือกระทำไปโดยไม่ชอบธรรมบ้าง แต่ก็ก็จะเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ คำหุนหันได้ต่อไป ทั้งนี้เพราะหากหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่ดี วิพากษ์วิจารณ์การ

ปฏิบัติงานของรัฐบาลโดยเจตนาบริสุทธิ์และเป็นธรรมไม่ถืออคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อเป็นข้อชี้แนะให้รัฐบาลนำไปปรับปรุงแก้ไขแนวทางในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

4. เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก (Freedom of dissemination)

เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก นับว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสื่อมวลชนและไม่อาจมองข้ามไปได้ เพราะว่าสื่อมวลชนจะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นโดยครบถ้วนก็ตาม แต่ถ้าสื่อมวลชนขาดเสียซึ่งเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก อันเป็นหลักประกันในการรักษากระแสดำเนินการไหลของข่าวให้เป็นไปอย่างอิสระและต่อเนื่องแล้ว เสรีภาพที่ได้รับมาทั้ง 3 ประการข้างต้นก็ไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ย่อมหมายความว่าไปถึงสิทธิในการที่จะจำหน่ายจ่ายแจกสิ่งพิมพ์โดยปราศจากการเข้าควบคุมหรือแทรกแซงอย่างไม่ถูกต้องจากรัฐบาลด้วย ดังที่ผู้พิพากษา Stephen Fiele ได้กล่าวไว้ในคดี Ex parte Jackso ในปี ค.ศ. 1877 ว่า เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มากเท่ากับการมีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณา ถ้ามีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาโดยปราศจากเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกแล้ว เสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาก็แทบจะปราศจากความหมาย¹⁷

2.4 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนในทางปรัชญาการเมือง

สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ แตกต่างกันตามลักษณะการปกครองทางการเมือง ซึ่งจะมีผลให้ระบุน้ำที่ของสื่อมวลชนไว้แตกต่างกันจึงมีสิทธิเสรีภาพแตกต่างกันด้วย ในระบอบเผด็จการสื่อมวลชนมีหน้าที่เผยแพร่นโยบายของรัฐจึงไม่มีสิทธิวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือรายงานข่าวในเชิงเป็นปฏิปักษ์ของรัฐบาลแต่ใน โลกเสรีสื่อมวลชนจะมีสิทธิมากขึ้นตามหน้าที่ที่ได้รับไว้ว่าเหมาะสมสำหรับสังคมนั้น¹⁸

¹⁷ Hachten A. William, The Supreme Court on freedom of the press : decisions and dissents. The Iowa State University Press : 1968, p. 192.

กล่าวได้ว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวจะมากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ เพราะว่าเป็นสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติแล้วเสรีภาพมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยดังกล่าวอย่างที่ไม่แยกกันไม่ออก โดยเฉพาะปัจจัยทางการเมืองย่อมเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าสื่อมวลชนในประเทศนั้น ตีมีเสรีภาพมากน้อยเพียงใดหรือไม่อย่างไร

ในการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงหลักเหตุผลและแนวความคิดทางปรัชญาการเมืองที่อยู่เบื้องหลังดังกล่าวด้วย เพราะเป็นสิ่งซึ่งจะสามารถตอบคำถามได้ว่า เหตุใดสื่อมวลชนจึงต้องรับใช้วัตถุประสงค์ต่างๆ มากมายหลายประการ และมีรูปแบบแตกต่างกันมากในแต่ละประเทศ เช่น เพราะเหตุใดสื่อมวลชนตามแนวความคิดของสหภาพโซเวียต จึงแตกต่างไปจากสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น¹⁹

ในปี ค.ศ. 1956 ซีเบอร์ต (Siebert) ปีเตอร์สัน (Peterson) และแชร์ม (Schramm) ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งว่า “Four Theories of the Press” หรือทฤษฎีการสื่อสารมวลชน (ตามที่ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้แปลไว้) บรรยายเปรียบเทียบทฤษฎีหรือแนวความคิดในเชิงปรัชญาการเมืองเกี่ยวกับการใช้และการควบคุมสื่อมวลชนในประเทศต่างๆ ที่มีระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่แตกต่างกัน นับว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่พยายามชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารมวลชนของประเทศใดย่อมจะต้องมีบทบาทหน้าที่ตามเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้นหรือพูดง่าย ๆ ว่าอยู่ในประเทศใดก็จะต้องเดินตามแนวความคิดทฤษฎีหรือกรอบแห่งบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นไว้ในประเทศนั้นๆ²⁰

¹⁸ สุภัตญา ศีระวนิช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา), หน้า 829.

¹⁹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน 2538), หน้า 45.

²⁰ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษราพัฒนา, 2545), หน้า 80.

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในทางปรัชญาการเมืองสามารถแบ่งได้ 4 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้คือ²¹

1. ทฤษฎีอำนาจนิยม (The Authoritarian Theory)
2. ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (The Libertarian Theory)
3. ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)
4. ทฤษฎีฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory)

2.4.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม (The Authoritarian Theory)

ในศตวรรษที่ 16 ยุคเริ่มต้นของฝ่ายอำนาจนิยม นักปรัชญาทางการเมืองเชื่อว่า “รัฐมีความสำคัญกว่าปัจเจกชนหรือประชาชน อำนาจทางการเมืองจึงเข้ามากำกับดูแล” ประชาชนจึงต้องยินยอมให้รัฐใช้อำนาจในการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ คำสั่ง เพื่อรัฐจะได้จัดระเบียบทางสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหากรัฐมีความจำเป็นที่จะป้องกันประเทศที่ถูกศัตรูรุกรานประชาชนต้องยอมเสียสละแม้ชีวิตหรือทรัพย์สิน ในยุคนั้นมีนักปรัชญาการเมืองที่มีอิทธิพลทางความคิดที่สนับสนุนให้รัฐได้อำนาจเบ็ดเสร็จหรือเรียกว่า“หลักการอำนาจนิยม(Authoritarian Principles) สมัยนั้นรัฐมีอำนาจมากผู้ใดขัดคำสั่งถือว่าผู้นั้นละเมิดอำนาจรัฐต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรง มาเคียเวลลี Machiavelli (ค.ศ. 1527) เป็นหนึ่งในหลายคนที่สนับสนุนหลักการอำนาจนิยม ซึ่งเชื่อว่ารัฐมีอำนาจสิทธิ์ขาดที่จะให้เสรีภาพกับปัจเจกชน Machiavelli มีความเชื่อว่าความมั่นคง และความก้าวหน้าของรัฐขึ้นอยู่กับอื่นใด ความต้องการส่วนตัวของปัจเจกชนจะต้องยอมจำนนต่อผลประโยชน์ของรัฐ เพราะมนุษย์นั้นมีความโน้มเอียงไปในทางชั่วร้าย²² นักปรัชญาสมัยที่ยอมรับและให้การสนับสนุนหลักการอำนาจนิยม(Authoritarian Principles) ได้แก่ มาเคียเวลลี, ฮ็อบส์, เฮเกล, และทริทซ์เก เป็นต้น

²¹ เฟรด เอส ซีเบอร์ท, เรออคอร์ พีเตอร์ตัน และวิลเบอร์ แชม, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 1.

²² พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดับเบิลเดย์, 2545), หน้า 2.

ตามทฤษฎีอำนาจนิยม มีแนวความคิดว่าสื่อมวลชนเป็นผู้รับใช้รัฐฯ ไม่ได้แทรกแซง เนื่องจากเป็นกิจการของรัฐเอง สื่อมวลชนควรจะต้องเป็นเครื่องมือที่อิสระแต่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลและต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเนื้อหาทั้งหมดต่อผู้ทรงอำนาจในรัฐบาลขณะนั้น การควบคุมและกลไกในการควบคุมจะอยู่ในรูปของกฎหมาย กฎระเบียบ ที่ออกโดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ทฤษฎีอำนาจนิยมมักจะใช้กันอยู่ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ สื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพแต่ต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของรัฐบาลและถูกควบคุมกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐ และมีการตรวจข่าวและลงโทษผู้ที่เสนอข่าวผิดไปจากแนวนโยบายทางการเมืองที่กำหนดมาจากภายนอกวงการวิชาชีพ นอกจากนี้มีวิธีการควบคุมโดยการออกกฎหมายจากฝ่ายบริหาร การออกใบอนุญาต การควบคุม การผลิต การเก็บภาษี และการลงโทษทางเศรษฐกิจ ในประเทศเหล่านี้ สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการเสนอข่าวมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับนโยบายยึดหยุ่นของรัฐบาลที่มักอ้างสถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของสังคมเป็นเหตุผล

เห็นได้ว่า ตามทฤษฎีอำนาจนิยมนั้น ได้ระบุว่าบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ²³

- จะต้องไม่บ่อนทำลายรัฐบาลและองค์การของรัฐ
- จะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลและองค์การของรัฐ ส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจและรับใช้รัฐ
- จะต้องไม่ทำลายค่านิยมทางศีลธรรมและการเมืองของคนส่วนใหญ่

ตามที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่า พันธกิจสำคัญของสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ คือ การคอบสนองและรับใช้อำนาจรัฐ สื่อมวลชนต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการบั่นทอนอำนาจรัฐ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มุ่งเน้น ที่จะให้สื่อมวลชนรับใช้ผู้นำของรัฐก็ว่าได้ โดยที่ละเลยจุดยืนเพื่อมหาชนส่วนใหญ่ ซึ่งพันธกิจดังกล่าวนี้เป็นพันธกิจของสื่อมวลชนในประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบเผด็จการ²⁴

²³ สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ. พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิทัศน์, 2545), หน้า 83-84.

²⁴ กฤษณ์ ทองเลิศ. สื่อมวลชน การเมืองและวัฒนธรรมองค์รวมแห่งสายสัมพันธ์ของวิถีชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, 2540), หน้า 73.

2.4.2 ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (The Libertarian Theory)*

ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้มาจากการคืบคลานของหนังสือพิมพ์* ที่จะให้หลุดพ้นจากการควบคุมทางการเมืองและการปกครอง ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต่อมาก็ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรหลังการปฏิวัติของสหรัฐและฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 ให้ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง²⁶ กล่าวคือ ในศตวรรษที่ 17 เป็นยุคที่ฝ่ายอำนาจนิยมรุ่งเรืองถึงขีดสุด และเริ่มอ่อนตัวลงในเวลาต่อมา ชนชั้นกลางมีความพยายามที่จะแยกรัฐออกจากปัจเจกชน ประชาชนไม่พอใจและเริ่มต่อต้านอำนาจรัฐ ถามหาเสรีภาพและสงสัยว่ารัฐมีอำนาจในการออกกฎหมาย คำสั่ง กฎเกณฑ์ เพื่อจัดระเบียบทางสังคม ประชาชนจำเป็นต้องขอมลละชีวิตให้รัฐเพื่อรักษาอำนาจรัฐให้คงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดเสรีภาพกับอำนาจเกือบจะเป็นสิ่งเดียวกัน หากอำนาจอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่งมีเสรีภาพที่จะใช้ในการควบคุมผู้อื่น ในยุคนั้นมีการแสวงหาทางออกคิดค้นหาวิธีต่อต้านแนวความคิดเดิมที่มอบอำนาจให้รัฐอย่างไม่จำกัด ความเชื่อในเชิงอำนาจนิยมแม้จะมีอิทธิพลแพร่หลายไปในทุกส่วนของโลกจนทุกวันนี้ก็ตามแต่ก็ได้หมายความว่า จะไม่มีการสร้างทฤษฎีใหม่ๆ เพื่อหาทางออกให้กับการที่รัฐมีอำนาจมากเกินไปยิ่งผู้มีอำนาจปกครองพยายามใช้อำนาจมากเท่าใดจะยิ่งเป็นการเพิ่มความพยายามที่จะสร้างแรงต่อต้านจากสังคม ด้วยการเสนอแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ๆทางการเมือง นักปรัชญาเกิดการเรียนรู้จากการผิดพลาดในการสร้างอำนาจให้กับรัฐหรือผู้ปกครอง ในเวลาต่อมาจึงเกิดยุคแห่งการรู้แจ้ง (Age of Enlightenment) ขึ้น ความรู้แจ้งนี้เองคือ

* “ทฤษฎีอิสรภาพนิยม” หรือที่รู้จักและเรียกในภายหลังว่า “ทฤษฎีเสรีนิยม” คร. เกษม สิริสัมพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “อิสรภาพ” (liberty) และ คำว่า “เสรีภาพ” (freedom) คำสองคำนี้มีความหมายใกล้เคียงกันอยู่มาก แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว อิสรภาพ (liberty) เป็นสภาวะของการหลุดพ้นจากพันธะอันผูกพันทั้งหลาย หมายถึงการเป็นไทแก่ตัวเอง แต่เสรีภาพ (freedom) นั้นเป็นภาวะที่มนุษย์อาจเลือกกระทำหรือคว้านการกระทำได้ตามเหตุผลของตนเอง มนุษย์จะต้องเป็นอิสระแก่ตนเองเสียก่อน จึงจะเป็นเสรีได้

* เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หมายความว่ารวมถึงสื่อต่างๆทั้งหมดของสื่อมวลชนด้วย แต่ที่อ้างถึงสื่อหนังสือพิมพ์มากกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์หรือสื่อประเภทอื่นๆ เพราะสื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีอายุยาวนานกว่าสื่อประเภทอื่น และได้รวบรวมพื้นฐานทางทฤษฎีและปรัชญาของการสื่อสารมวลชนไว้มากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ

²⁶ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒนา, 2545), หน้า 85.

รากฐานสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมการเผยแพร่หลักการต่างๆ ของฝ่ายอิสรภาพนิยมและนำไปสู่การยอมรับในศตวรรษที่ 17 และศตวรรษที่ 18 สังคมที่ถูกกดขี่โดยอำนาจฝ่ายปกครองจึงถูกปลดปล่อยให้มีสิทธิและเสรีภาพจากข้อจำกัดทางการเมืองและศาสนา ในสมัยต่อมายุคแห่งการรู้แจ้งจึงเป็นอาวุธทางความคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนั้นและทำลายความเชื่อเดิมๆ ในเรื่องอำนาจทางการเมืองให้เปิดกว้างเสรีขึ้นและนำไปสู่การเกิดทฤษฎีใหม่เรียกว่า “ทฤษฎีอิสรภาพนิยม” หรือ “เสรีนิยม” (Libertarianism Theory) ความมีอิสระนี้เองจะทำให้มนุษย์ในสังคมรู้จักที่จะให้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้นเอง ในยุคนั้นจึงเกิดแนวความคิดอิสรภาพนิยม (Libertarianism) หรือเสรีนิยม (Liberalism) เกิดขึ้นและได้รับชัยชนะเหนือฝ่ายอำนาจนิยมในเวลาต่อมา แนวความคิดนี้มีความเชื่อว่า มนุษย์ในสังคมหรือปัจเจกชนมีเหตุผลที่จะแสดงความคิดเห็นด้วยความรับผิดชอบ ดังนั้น ปึงเจกชนจะแสดงความคิดเห็นได้นั้นจึงต้องมีสิทธิเสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์รัฐและมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐทำหน้าที่ที่จะต้องเคารพเสรีภาพของปัจเจกชน เสรีภาพดังกล่าวจะนำไปสู่การพิสูจน์สังจะของสังคมที่รัฐมีหน้าที่ต้องรับฟังและให้ความสำคัญ²⁷ กล่าวได้ว่าแนวความคิดเสรีนิยม จึงมีจุดหมายสำคัญอยู่ที่จะปลดแอกทางด้านความคิดให้ประชาชนมีเสรีภาพจากข้อจำกัดของคนในยุคนั้นจะได้ใช้เหตุผลของตนเองอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาทางการเมืองที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐโดยตรง ความเชื่อในเรื่องเสรีนิยมถูกนำไปใช้ในทางการเมืองเพื่อจำกัดหรือล้มล้างอำนาจสูงสุดของผู้ปกครองนำไปสู่การปกครองโดยประชาชนมีการอ้างอิงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติซึ่งถือเป็นรากฐานความคิดสำคัญในศตวรรษ ที่ 17 ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งคิดค้นมาแต่กำเนิดและเป็นการจำกัดอำนาจรัฐด้วยอิทธิพลทางความคิด ซึ่งนักปรัชญาเมธีที่ยอมรับและให้การสนับสนุนแนวความคิดเสรีนิยม ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke) ฌักโซ (Jean Jacques Rousseau) มงเตสกีเยอ (Montesquieu) จอห์น มิลตัน (John Milton) โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) เซอร์ วิลเลียม แบล็กสโตน (Sir William Blackstone) และจอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) เป็นต้น

นักปรัชญาเมธีที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้เสนอแนวความคิดที่สนับสนุนหลักการเสรีนิยมไว้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

จอห์น ล็อก (John Locke) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1632 เป็นนักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษ มีบทบาทสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ จอห์น ล็อก เขียนหนังสือแนวเสรีนิยมไว้หลายเล่ม เขาได้

²⁷พิศิษฐ์ ชาวลาวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดับเบิลเดย์, 2545), หน้า 3.

เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีอำนาจอธิปไตยของปวงชนเชื่อกันว่าแนวคิดนี้ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้เกิดการปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศสปลายศตวรรษที่ 18 งานวรรณกรรมที่สำคัญของจอห์น ล็อก มี 2 เล่ม ว่าด้วยการปกครอง คือ Two Treatises of Government ล็อก มีความเห็นว่า “มนุษย์ทุกรูปทุกนามมีสิทธิตามธรรมชาติอยู่ในตัวนับแต่เกิดมา แต่สิทธิเหล่านั้นไม่เป็นระเบียบและถกกันกันอยู่ตามวัย และความนึกคิดสติปัญญาของแต่ละบุคคล ฉะนั้นจึงต้องมีหัวหน้าคอยจัดให้สิทธิเหล่านั้นเป็นระเบียบเข้ารูปเข้ารอยดีขึ้น ถ้ารัฐบาลล่วงละเมิดสิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิล้มล้างรัฐบาลได้ เพราะแท้จริงแล้ว รัฐบาลคือ ผู้ถูกสมมติหรือยกย่องให้ปกครองเท่านั้น มิใช่ผู้ปกครองอันมีอยู่ตามธรรมชาติ”²⁸

รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้กล่าวไว้ว่า “เสรีภาพเป็นเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของความเป็นคน รัฐไม่มีอำนาจใดๆ ที่จะกระทำการให้คนหมดสิ้นความเป็นคนลงไปได้”²⁹

มงเตสกีเยอ (Montesquieu) ขุนนางนักเสรีนิยม เกิดเมื่อ ค.ศ. 1689 เป็นนักปรัชญาทางกฎหมาย ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้กำเนิดทฤษฎีแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย เขียนหนังสือหลายเล่ม เสรีภาพในทัศนะมงเตสกีเยอ หมายถึง “การสามารถทำในสิ่งที่คนประสงค์ และต้องไม่ถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ เสรีภาพ คือ สิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ที่กฎหมายอนุญาต และถ้าพลเมืองสามารถทำในสิ่งที่กฎหมายห้ามได้ ก็จะไม่มีความเสรีภาพเลย เพราะทุกคนต่างก็สามารถทำสิ่งนั้นได้เหมือนกัน”³⁰ มงเตสกีเยอ อธิบายว่า “การจะมีเสรีภาพได้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของอำนาจแต่ขึ้นอยู่กับสภาพแห่งการใช้อำนาจและอำนาจนั้นจะต้องอ่อนตัว”

จอห์น มิลตัน (John Milton) ในส่วนที่เกี่ยวกับเสรีภาพของการพูดและหนังสือพิมพ์
จอห์น มิลตัน นักกวีชาวอเมริกันแห่งนครบอสตันเป็นผู้ริเริ่มแสดงความคิดเห็นที่มีพลังในหนังสือ

²⁸ วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา, ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, (เอกสาร โรเนียว), หน้า 81-82.

²⁹ อูระ หวังอ้อมกลาง, “สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญความจริงและในทางปฏิบัติ,” วารสารจตุรนิติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (เมษายน- มิถุนายน 2547) : 20.

³⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายกฎหมายมหาชน (เล่ม1) ประวัติและวิวัฒนาการของปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนในยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538) หน้า 59.

อาเรโอปาจิติกา (Areopagitica, For the Liberty of Unlicensed Printing)* เพราะความเจ็บปวดจากการที่ข้อเขียนของเขาถูกเซ็นเซอร์โดยพวกพิวริตัน ทำให้เขาได้แย้งต่อการควบคุมแบบอำนาจนิยมอย่างรุนแรงและยืนยันให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและสามารถรู้ได้ด้วยตนเองว่าอะไรคือไรซ์ว่ ดังนั้น จึงไม่ควรมียะไรมาปิดกั้นมิให้มนุษย์ได้รับรู้ความคิดอ่านและความคิดเห็นของผู้อื่น แนวความคิดของมิลตันกลายเป็นที่มาของ “ตลาดเสรีของความคิด” และกระบวนการรู้คิดรู้ชอบด้วยตนเอง ในวงการวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักคิดนักเขียน และนักหนังสือพิมพ์ในศตวรรษที่ 18 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน³¹

โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1743 นักปรัชญาทางกฎหมาย ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ร่วมร่างคำประกาศอิสรภาพ (Declaration of Independence) และแก้ไขสำนวนหลายตอนจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสำนวนของเจฟเฟอร์สันเองทั้งสิ้น คำประกาศอิสรภาพเป็นข้อเขียนชิ้นแรกของชาวอเมริกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปรัชญาของคณะผู้ก่อการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1776 เจฟเฟอร์สันได้อ้างอิงถึง “สิทธิธรรมชาติ” (The Natural rights) หลายประการ เช่น สิทธิในเสรีภาพสิทธิในความเสมอภาค สิทธิที่จะก่อการปฏิวัติและสิทธิที่จะสถาปนาประเทศเอกราช สิทธิเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติทั้งสิ้น³² เจฟเฟอร์สัน เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีความเชื่อมั่นในเสรีภาพของบุคคล และได้นำเอาแนวคิดของอังกฤษมาผสมผสานกับของฝรั่งเศส ประยุคต์ออกมาเป็นรูปของรัฐบาลที่สามารถจะให้ความปลอดภัยและโอกาสของชีวิตแก่พลเมืองทุกคน³³ เจฟเฟอร์สัน ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชน คือผู้ตรวจสอบรัฐที่ดีที่สุด และแม้การตัดสินใจของประชาชนอาจจะผิดพลาดในบางครั้ง แต่มันก็ยังเป็นพลังอำนาจที่สามารถบีบผู้บริหารให้ยึดมั่นในหลักการที่มีเป้าหมายเพื่อประเทศชาติได้ การลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงเท่ากับเป็นการกดขี่บีบบังคับผู้ที่สามารถพิทักษ์เสรีภาพของประชาชนได้ดีที่สุด วิธีที่เหมาะสมคือการให้ประชาชนได้รับรู้

* หนังสืออาเรโอปาจิติกา (Areopagitica, For the Liberty of Unlicensed Printing) ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1664 เพื่อสนับสนุนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์

³¹ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิทัศน์, 2545), หน้า 84.

³² วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, (เอกสารไรเนียว), หน้า 111.

³³ พิเศษ ชวลาวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดับเบิลเดย์, 2545), หน้า 6.

ข่าวสารอย่างครบถ้วน โดยผ่านทางสิ่งพิมพ์ รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาที่มีความคิดเห็นของประชาชนเป็นพื้นฐาน เป้าหมายของรัฐบาลจุดแรกจะต้องเป็นการรักษาสิทธิของประชาชนในประเด็นนี้ “หากให้ข้าพเจ้าเลือกระหว่างรัฐบาลที่ปราศจากหนังสือพิมพ์ หรือมีหนังสือพิมพ์แต่ปราศจาก รัฐบาล ข้าพเจ้าจะไม่ลังเลใจเลยที่จะเลือกกรณีหลัง” (Were it left to me to decide whether we should have a government without newspaper, or newspapers without a government, I should not hesitate a moment to prefer the latter.)³⁴ แม้ว่าในฐานะประธานาธิบดีของสหรัฐ เจฟเฟอร์สันจะต้องเจ็บปวดกับการให้ร้ายป้ายสีของหนังสือพิมพ์ แต่เขาก็ยึดมั่นในหลักการที่ว่ารัฐบาลกลางจะเข้าแทรกแซงควบคุมหนังสือพิมพ์ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้³⁵

เซอร์ วิลเลียม แบล็คสโตน (Sir William Blackstone) ทนายความผู้ยิ่งใหญ่แห่งอังกฤษได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1765 ว่าเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพในการพิมพ์และโฆษณา นั้นย่อมเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพทั้งปวงของประชาชน Blackstone ได้กล่าวซ้ำไว้ว่า เสรีภาพทั้งสองประการนั้นย่อมจะต้องคุ้มครองและป้องกันสิทธิของเอกชนในการที่จะพูดหรือใช้สิทธิในการพิมพ์โฆษณา รัฐบาลหาไม่มีสิทธิที่จะห้ามหรือป้องกันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งที่จะดำเนินการพิมพ์หรือโฆษณา หนังสือพิมพ์พิมพ์ใดๆ ไม่ รัฐบาลย่อมไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งขออนุญาตก่อนที่จะเขาจะพิมพ์โฆษณาหนังสือหรือก่อนที่จะเขาจะกล่าวถ้อยคำใดๆ ในที่สาธารณะ³⁶

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1808 นักปรัชญาการเมืองชาวสกอต เขาเขียนเรื่องเสรีภาพ (On Liberty) เป็นงานวรรณกรรมทางปรัชญาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของพลเมือง³⁷ ในศตวรรษที่ 19 จอห์น สจ๊วต มิลล์ มองปัญหาความขัดแย้งระหว่าง

³⁴ ศักดิ์ญา ศิระวนิช, “แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน หน่วยที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2545), หน้า 832.

³⁵ สมควร กวิยะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิวัฒน์, 2545), หน้า 242.

³⁶ มารุต บุญนาค, “เสรีภาพการพูดในสหรัฐอเมริกา,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 4 ตอนที่ 1 (มิถุนายน 2515) : 69-70.

³⁷ พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดับเบิลเดย์, 2545), หน้า 7.

อำนาจกับเสรีภาพด้วยทัศนะของนักอรรถประโยชน์ เขาเห็นว่า เสรีภาพ คือสิทธิของปัจเจกชนที่โตแล้วจะพึงคิดหรือกระทำตามความพอใจ คราบเท่าที่เขายังมีได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำนั้น การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็น คือการปิดกั้นสังจะ ความคิดเห็นที่ผิวดอกมีเมล็ดพันธุ์หนึ่งของสังจะ (grain of truth) ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสวงหาสังจะทั้งหมด ความคิดเห็นที่เป็นที่ยอมรับกันแล้วควรจะนำออกพิสูจน์ว่าเป็นสังจะอยู่เสมอมิฉะนั้นมันจะหมกคุณค่าและประสิทธิภาพ³⁸ ต่อมาในศตวรรษที่ 20 ความคิดในเรื่องเสรีภาพ ได้ถูกนำไปอธิบายถึงความเป็นมนุษย์กับเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องมีควบคู่กันไปไม่อาจแยกกันได้ ซ็อง-ปอล ซาร์ต (1905) ในฐานะนักปรัชญา Existentialism เป็นผู้หนึ่งที่เชื่อเช่นนั้น ซาร์ตมีความพยายามที่จะสร้างทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพและได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ “Being and Nothingness” ครั้นมาในศตวรรษนี้เสรีภาพยังมีข้อถกเถียงมากมาย และนับวันจะขยายวงกว้างแตกแขนงออกไปมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่ไม่อาจมีอำนาจใดทำลายความเชื่อในเรื่องเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ตามทฤษฎีเสรีนิยมได้³⁹

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ตามทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarianism) นี้มีความเชื่อว่าหนังสือพิมพ์มิใช่เครื่องมือของรัฐบาล แต่กลับเป็นเครื่องมือในการเสนอหลักฐานและข้อโต้แย้งต่างๆ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการที่ประชาชนจะควบคุมรัฐบาลและตัดสินใจในข้อนโยบาย ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่หนังสือพิมพ์จะต้องมีอิสระจากการควบคุมและอิทธิพลของรัฐบาล เพื่อเปิดโอกาสให้สังจะผุดขึ้นมา ความคิดเห็นต่างๆต้องมีทางแสดงออกได้โดยเสรีจะต้องมี “ตลาดเสรี” สำหรับความคิดเห็นและข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มน้อยหรือคนกลุ่มมาก คนปราศจากอำนาจหรือผู้ทรงอำนาจต่างจะต้องมีทางเข้าถึงหนังสือพิมพ์ได้เท่าเทียมกัน⁴⁰ สื่อมวลชนในระบบนี้จะควบคุมตนเองและควบคุมโดยกระบวนการยุติธรรมทางศาล แต่ไม่อาจกระทำได้ในเรื่องหมิ่นประมาท การเสนอเรื่องตามกอนาจาร และการปลุกปั่นให้เกิดความไม่สงบแก่ประเทศในภาวะสงคราม อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนในระบบนี้นับว่ามีเสรีภาพในการทำหน้าที่ที่สำคัญ คือ การทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลโดยเปิดเผยความจริง ซึ่งสื่อมวลชนจะทำหน้าที่

³⁸ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิทัศน์, 2545), หน้า 126.

³⁹ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2539), หน้า 126.

⁴⁰ เฟรด เอส ซีเบอร์ท, เรออดอร์ พีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชรรม, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 3.

เป็นตัวแทนของประชาชนและเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชนให้ทราบข่าวสารความต้องการของกันและกันและตามปกติแล้วสื่อมวลชนจะเป็นของเอกชนมากกว่ารัฐเป็นเจ้าของ ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวมทั้งความคิดเห็นต่างๆระหว่างรัฐและประชาชน ดังนั้น พอทที่จะสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศเสรีนิยม เป็นข้อๆ ได้ดังนี้

- เป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของบุคคล
- เป็นเครื่องมือในการเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเป็นธรรมของสังคม
- ควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐและพรรคการเมืองโดยการสอดส่องและวิพากษ์วิจารณ์
- แจ้งข่าวสารและข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ให้ความบันเทิงและเพื่อการค้า

แต่อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบเสรีนิยมก็มีปัญหาหลายประการ ดังนี้

ปัญหาประการแรก ในเรื่องเกี่ยวกับขอบเขตของเสรีภาพควรจะกว้างขวางมากน้อยเพียงใด ในการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนควรจะถูกควบคุมด้วยวิธีใด บทบัญญัติแห่งกฎหมายทั่วไปสามารถที่จะใช้บังคับได้อย่างเพียงพอหรือไม่ และควรจะออกกฎหมายพิเศษเฉพาะในแบบอำนาจนิยมหรือไม่ บางความเห็นกล่าวว่า ขอบเขตของเสรีภาพควรจะอยู่ในกรอบของศีลธรรม สิทธิ ทรัพย์สิน ชื่อเสียงของบุคคลและอำนาจหน้าที่ตามบัญญัติแห่งกฎหมายของรัฐ ถ้าสื่อมวลชนเสนอข่าวที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิบุคคลอื่นสื่อมวลชนควรที่จะถูกลงโทษเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่บางความเห็นก็กล่าวว่าขอบเขตของเสรีภาพจะต้องไม่มีที่สิ้นสุด เพราะเมื่อใดสื่อมวลชนต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่ออะไรก็ตาม เมื่อนั้นสื่อมวลชนก็ไม่มีเสรีภาพที่จะรายงานหรือเสนอข่าวตามหน้าที่ของตนได้

ปัญหาประการที่สอง มีปัญหาว่าถ้าสื่อมวลชนมีเสรีภาพมากกว่าบุคคลธรรมดา สื่อมวลชนจะขกเหตุผลอะไรมาอ้างอิง นอกจากการเป็นเจ้าของกิจการหรือเจ้าของเครื่องมือในการรายงานเหตุการณ์ ข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมทุกอย่างต่อสาธารณชน ถ้าอย่างนั้นก็หมายความว่าใครก็ตามที่มีเครื่องมือพิเศษนี้ก็สามารวที่จะมีเสรีภาพได้มากกว่าบุคคลธรรมดา แสดงว่าคนทุกคนสามารถจะมีเสรีภาพมากกว่าคนอื่นได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่น่าจะมีปัญหา

อะไร แต่ในสภาพความเป็นจริงทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทุกคนไม่สามารถที่จะเป็นเจ้าของสื่อได้ อย่างเท่าเทียมกันมีการผูกขาดความเป็นเจ้าของมากขึ้น การเป็นเจ้าของสื่อกระจุกตัวรวมอยู่ที่ กลุ่มทุน บทบาทหน้าที่หรือเสรีภาพเหนือกว่าคนธรรมดาจึงถูกจำกัดอยู่ในวงการธุรกิจที่มีอำนาจ การซื้อสูงทำให้สื่อที่หลุดพ้นจากพันธนาการของรัฐแต่เข้ามาอยู่ภายใต้อิทธิพลของวงการธุรกิจ แทน ดังนั้น เสรีภาพซึ่งเป็นหัวใจของทฤษฎีเสรีนิยมต้องถูกกระทบกระเทือนและเกิดมีปัญหาใหม่ ขึ้นมาว่า “เสรีภาพสื่อ” นั้น เสรีภาพจากใคร เสรีภาพจากพันธนาการของรัฐเท่านั้นจริงหรือ หรือแท้ที่จริงแล้วเป็นเสรีภาพจากปัจจัยอื่นๆด้วย เช่น เสรีภาพจากกลุ่มทุนทางธุรกิจอย่างเช่นในปัจจุบันนี้ ด้วยหรือไม่

ปัญหาประการที่สาม ทฤษฎีเสรีนิยมมีแนวโน้มที่จะคุ้มครองการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกได้อย่างเสรีแต่ไม่ค่อยพูดถึงสิทธิในการรับรู้ข่าวสารได้อย่างเสรี ถ้าหากบุคคลทุกคนสามารถจะใช้และรับข่าวสารได้อย่างเสรีย่อมไม่เกิดปัญหา แต่ในกรณีที่สื่อมวลชนสามารถปกปิดข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ข่าวสารของส่วนรวมอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนนั้นน่าจะถือเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพข่าวสาร (freedom of information) หรือไม่เท่าที่ปรากฏทฤษฎีเสรีนิยม มิได้มีการอภิปรายในเรื่องนี้มากนัก เพราะมุ่งเน้นไปที่เสรีภาพของความคิดเห็นเสียมากกว่า ยิ่งในยุคปัจจุบันข่าวสารกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและการทำงานมากขึ้นจนถึงกับมีความพยายามที่จะพัฒนาสังคมไปสู่สภาพสังคมข่าวสาร (information society) การอภิปรายในเรื่องเสรีภาพของข่าวสารยิ่งกลายเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นทุกที

ปัญหาประการที่สี่ สืบเนื่องมาจากประการที่สามนั่นเอง กล่าวคือ แต่เดิมนั้น ทฤษฎีเสรีนิยมเกี่ยวข้องกับปรัชญาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นส่วนใหญ่แต่ในเมื่อโลกปัจจุบันมีสื่อมวลชนประเภทอื่นเข้ามามีบทบาทหน้าที่มากขึ้น เช่น สื่อประเภทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เราจะสามารถประยุกต์ทฤษฎีนี้ไปใช้กับสื่อเหล่านั้นได้หรือไม่เพื่อคุ้มครองให้สื่อประเภทดังกล่าวสามารถใช้เสรีภาพในการทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนโดยการเสนอข่าวสารแก่ประชาชน

ปัญหาประการสุดท้าย ก็คือว่าเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การเสนอข่าวสาร” ขึ้นอยู่กับตัวประกอบหลายด้านด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ ตัวประกอบด้านบุคคล เช่น ในการทำหนังสือพิมพ์ มีผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยหลายฝ่าย นับตั้งแต่เจ้าของบรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว ผู้อ่าน ผู้ได้ประโยชน์ และผู้เสียประโยชน์จากเสรีภาพของการแสดงออก ดังนั้น เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ควรจะขึ้นอยู่กับใคร หรือคำนึงถึงฝ่ายใดมากน้อยเพียงไร นับว่ายังเป็นปัญหาที่ยากแก่การตอบ ตัวประกอบอีกอย่างที่มีความสำคัญไม่น้อยก็คือ ตัวประกอบด้าน

สิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะการเงิน ภาวะการตลาด บรรยากาศทางการเมืองและความมั่นคงปลอดภัย ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่อาจมีอิทธิพลต่อขอบเขตหรือแม้แต่คำจำกัดความของเสรีภาพได้ทั้งนั้น เสรีภาพจึงต้องมีเงื่อนไขอยู่เสมอ แต่เงื่อนไขนั้นใครจะเป็นผู้กำหนด และถ้าเสรีภาพต้องมีเงื่อนไขเสียแล้ว เราจะเรียกว่าเสรีภาพได้หรือไม่ ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าตามทฤษฎีเสรีนิยมมีปัญหาและข้อบกพร่อง ซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันได้ อันนำไปสู่การเสนอแนวความคิดและทฤษฎีแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทฤษฎีเสรีนิยม นั่นคือ ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม ดังจะกล่าวรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.4.3 ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory)

เนื่องจากพฤติกรรมในทางลบของหนังสือพิมพ์เสรีในสหรัฐอเมริกา ผลักดันให้นักคิดนักวิชาการเข้ามาช่วยนักหนังสือพิมพ์และผู้พิมพ์โฆษณาสร้างจรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพมาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19⁴¹ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 20 ซึ่งจากเดิมถือว่า สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพในการพิมพ์ การโฆษณา และการเสนอข่าวได้อย่างเสรีตามแนวความคิดอิสรภาพนิยมแต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อควบคู่กันไปด้วย ดังนั้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทฤษฎีอิสรภาพนิยม จึงเกิดเป็นแนวความคิดอิสรภาพนิยมรูปแบบใหม่ (Neoliberalism) และได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา กระแสแนวความคิดใหม่นี้รู้จักกันในชื่อ “แนวความคิดสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม” (Social Responsibility Theory) ในแนวความคิดนี้เสรีภาพถูกจำกัดขอบเขตด้วยความรู้สึกรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพ และโดยการควบคุมโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลหรือองค์กรอื่นๆ

1. เสรีภาพตามแบบเสรีนิยม ไม่เหมาะกับสังคมปัจจุบัน
2. เสรีภาพจะต้องมีความรับผิดชอบต่อควบคู่กันไป
3. มนุษย์มิใช่สัตว์โลกที่มีเหตุผลเสมอไป และมีบ่อยครั้งที่มนุษย์ถึงเลใจที่จะ

ใช้เหตุผล หากแต่จะใช้อารมณ์เสียมากกว่า คนบางคนก็ไม่มั่นใจในเหตุผลของตนเองทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของผู้นำบางคนทีุ่ดเก่ง โน้มน้าวใจคนง่าย

⁴¹สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิทัศน์, 2545), หน้า 91.

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ เห็นว่าสภาพความเป็นไปในโลกปัจจุบัน มีความสับสนซับซ้อน จนไม่เหมาะสมสำหรับทฤษฎีเสรีนิยมแบบเก่า ปัจจัยใหม่คือระบบทุนนิยม ทำให้สื่อมวลชนคิดถึงผลประโยชน์มากขึ้น หากไร้ความรับผิดชอบผู้ที่ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงโดยไม่ต้องสงสัยคือประชาชน หากสื่อมวลชนไม่รับผิดชอบที่จะเสนอข่าวสารอย่างคนมีปัญญา คือแผ่เหตุการณ์อย่างละเอียดและมีความหมาย ประชาชนก็จะไม่รู้ในข้อเท็จจริง และไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาสังคมได้เลย⁴² แนวความคิดสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมนี้มีข้อสมมติฐานพื้นฐานเช่นเดียวกับแนวความคิดอิสรภาพนิยมบริสุทธ์ แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นต้องมีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะดำเนินการในหน้าที่สำคัญของสื่อสารมวลชนในสังคมปัจจุบัน⁴³

แนวความคิดนี้มีลักษณะแตกต่างจากแนวความคิดอิสรภาพนิยมดั้งเดิม กล่าวคือเสรีภาพของสื่อมวลชนในแนวความคิดรับผิดชอบต่อสังคม มีแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพในเชิงบวก คือ เป็น “เสรีภาพเพื่อ” (Freedom for) ตรงกันข้ามกับแนวความคิดสื่อมวลชนฝ่ายอิสรภาพนิยมดั้งเดิมที่มาจากแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพในเชิงลบ คือ เป็น “เสรีภาพจาก” (Freedom from) นั่นเอง ส่วนในเรื่องมาตรการควบคุมของสื่อมวลชนในระบบความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น หากสื่อมวลชนประเภทนี้ไม่ปฏิบัติตามพันธะที่ให้ไว้ก็จะมีสถาบันหรือกลุ่มคนมาบีบบังคับให้สื่อมวลชนประเภทนี้ปฏิบัติตามพันธะนั้นๆ ให้จงได้ แต่อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนในระบบนี้ก็จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย กล่าวคือ การเสนอเรื่องราวที่ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือกระทำสิ่งที่ทำให้สังคมส่วนรวมเสียหาย ก็ต้องมีความผิดตามกฎหมาย

ตามทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังต้องการให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพของตนโดยตระหนักถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมและประชาชน

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴³ เฟรด เอส ซีเบอร์ต์, เรอเดอร์ ปีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชรรม, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, แปล โดยเกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 58.

2.4.4 ทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory)

แนวความคิดสื่อมวลชนฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียตนี้ มีวิวัฒนาการมาจากแนวความคิดสื่อมวลชนฝ่ายอำนาจนิยมประกอบกับรากฐานลัทธิมาร์กซ์และความจำเป็นทางการเมืองที่จะต้องรักษาอำนาจทางการเมืองของพรรค

ประเทศสหภาพโซเวียตและประเทศคอมมิวนิสต์ได้รับเอาทฤษฎีนี้มาจากความคิดของมาร์กซ์กับเอดเงิลส์ (Marx and Engels) และแนวทางปฏิบัติของเลนิน (Lenin) โซเวียตเองได้ปฏิรูปการสื่อสารมวลชนมาตั้งแต่หลังการปฏิวัติ ในปี ค.ศ. 1917 และได้พัฒนาแนวทางวิชาการและวิชาชีพของสื่อมวลชนเรื่อยมาจนเป็นแบบอย่างเด่นชัด สำหรับประเทศสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์⁴⁴ สื่อมวลชนในโซเวียตถูกใช้เป็นเครื่องมือ กล่าวคือ เป็นเครื่องมือของรัฐและพรรคเป็นส่วนหนึ่งของกลไกของรัฐ รัฐเท่านั้นที่จะเป็นเจ้าของและใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์แห่งรัฐและของพรรค การควบคุมสื่อมวลชนเป็นไปอย่างเข้มงวดกวดขันและใกล้ชิด การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่ไม่อาจกระทำได้ สื่อมวลชนมีหน้าที่หลักในอันที่จะเสนอข่าว โฆษณาชวนเชื่อ ชักจูงเพื่อ “ความเป็นเอกภาพ” และ “ความเข้าใจอันประจักษ์แจ้ง” ของรัฐและของพรรค⁴⁵ ดังนั้นในประเทศที่มีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ จะยึดถือทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory) มาใช้ในการกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความสำเร็จและเผยแพร่แนวคิดทางการเมือง ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้จะต้องยึดถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ คือ

1. สื่อมวลชนจะต้องตอบสนองต่อผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ
2. สื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในเชิงบวกต่อสังคม โดยการให้การศึกษ ให้ข่าวสาร ให้การกระตุ้นเตือนและการระดมกำลัง
3. สื่อมวลชนจะต้องเสนอแนวคิดและวิสัยทัศน์ที่สมบูรณ์และเที่ยงธรรมตามหลักการของมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์

⁴⁴ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวิวัฒน์, 2545), หน้า 94

⁴⁵ เฟรด เอส ซีเบอร์ต์, เรอเอเคอร์ ปีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชร้ม, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 97.

4. สื่อมวลชนจะต้องเป็นเครื่องมือของรัฐและพรรค ในการเปิดเผยสภาพความเป็นจริงเบื้องหลังการต่อสู้ของชนชั้นเพื่อระดมมวลชนให้พร้อมสำหรับงานปฏิวัติ
5. สื่อมวลชนจะต้องเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อและการปลุกกระดม
6. สื่อมวลชนจะต้องสนับสนุนความเคลื่อนไหวของฝ่ายหัวก้าวหน้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ
7. สื่อมวลชนจะต้องตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของประชาชนผู้รับสารภายในกรอบของสังคมนิยม

จะเห็นได้ว่า ในประเทศที่ยึดถือทฤษฎีฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory) สื่อมวลชนในประเทศเหล่านั้นมีหน้าที่หลักในอันที่จะผูกและขยายระบบสังคมนิยม โดยการเผยแพร่นโยบายของรัฐ เพื่อเป็นสื่อให้การปกครองในระบบนี้ประสบความสำเร็จและคงอยู่ตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นเผด็จการของพรรคคอมมิวนิสต์นั้นต้องดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ สื่อมวลชนจะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำหรือนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ได้ และในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น สื่อมวลชนก็หาได้มีเสรีภาพที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ โดยอิสระแต่จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของรัฐอย่างใกล้ชิดและเข้มงวด สื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องมือของรัฐอย่างแท้จริงเท่านั้น

กล่าวได้ว่า แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อมวลชนในบริบททางการเมือง สะท้อนให้เห็น ถึงลักษณะสำคัญของทั้ง 4 ทฤษฎีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของสื่อมวลชน ก็คือ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กับสื่อมวลชน กล่าวคือตามทฤษฎีเสรีนิยมนั้นรัฐไม่มีการควบคุมสื่อมวลชนแต่ทฤษฎีอำนาจนิยมรัฐได้มีการควบคุมสื่อมวลชนไปในทางลบ โดยจำกัดและลดทอนสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ส่วนทฤษฎีฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียตรัฐกลับควบคุมอย่างเข้มงวดในทุกสิ่งทุกอย่างเข้มงวดยิ่งกว่าทฤษฎีอำนาจนิยม และทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมนั้นรัฐจะคอยกำกับดูแลอยู่ห่างๆ โดยให้สื่อมวลชนควบคุมตนเอง กล่าวโดยสรุปได้ว่า หากรัฐใดเป็นเผด็จการอำนาจนิยมหรือทรราชย์จะเลือกใช้ทฤษฎีอำนาจนิยม เพื่อควบคุมไม่ให้สื่อนำเสนอข่าวที่เห็นว่าขัดต่อนโยบายของรัฐบาลหรืออาจกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล โดยจะออกกฎหมาย กฎ ระเบียบ รวมทั้งกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับต่างๆ มาใช้ในการควบคุมสื่อโดยการเสนอข่าวของสื่อ นั้น รัฐบาลจะเข้ามาใช้อำนาจตัดสินใจในขั้นสุดท้ายว่าการเสนอข่าวอย่างใดที่ขัดต่อกฎหรือระเบียบนั้นๆ และหากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมีมาตรการในการลงโทษสื่อที่ฝ่าฝืนคำสั่งและไม่ปฏิบัติตามกฎหรือคำสั่งดังกล่าว ซึ่งประเทศที่ยังคงปฏิบัติต่อสื่อมวลชนในลักษณะที่คล้ายคลึงกับแนวทฤษฎีอำนาจนิยม ได้แก่ ประเทศที่กำลังพัฒนาบางประเทศไม่ว่าจะอยู่ในทวีปเอเชีย แอฟริกา หรืออเมริกาใต้ ซึ่งแนวทางในการ

ปฏิบัติคล้ายๆกัน เพราะว่าในประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่จะต้องคำนึงถึงเสถียรภาพของรัฐบาลและเอกภาพของการบริหารประเทศก่อนการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกและความคิดเห็น แม้ว่าในบางประเทศมีความพยายามอยู่เสมอที่จะเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพเพิ่มมากขึ้นก็ตามแต่ก็เป็นเพียงแนวคิดที่สวนทางกับการปฏิบัติจริง เห็นได้ว่า หลักการหรือแนวความคิดในทฤษฎีอำนาจนิยมไม่เหมาะสมต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยและไม่สอดคล้องต่อหลักนิติรัฐ

ตามที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า หากประเทศใดได้นำแนวคิดหรือทฤษฎีใดมาใช้กับการปฏิบัติต่อสื่อมวลชนในประเทศของตน ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐหรือผู้ใช้อำนาจรัฐจะดำเนินการหรือใช้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนไปในทิศทางใด รัฐจะมีมาตรการทางด้านกฎหมายหรือใช้หลักเกณฑ์ใดต่อสื่อมวลชน และรัฐนั้นได้ให้การรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ประการใด ซึ่งจะทำให้สื่อมวลชนทราบถึงสิทธิเสรีภาพของตนว่ามีขอบเขตอยู่เพียงใดและเมื่อใดที่รัฐจะออกกฎหมายมาใช้จำกัดเสรีภาพของตนได้และรัฐจะใช้เงื่อนไขใดเป็นข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือปัจจัยทางการเมืองของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม 4 ทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ในทางปฏิบัติจริงในปัจจุบันนั้นไม่มีประเทศใดที่ตรงกับลักษณะหนึ่งลักษณะใดใน 4 ทฤษฎีโดยเฉพาะ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะผสม ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีแนวคิดตามทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องผสมผสานกับทฤษฎีเสรีนิยมและทฤษฎีอำนาจนิยม ที่เห็นว่าในสังคมประชาธิปไตยเมื่อสื่อมีอิทธิพลจากอำนาจรัฐ สื่อต้องไม่ใช่เสรีภาพของตนจนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นไร้ซึ่งเสรีภาพไปด้วย กล่าวคือสื่อต้องใช้เสรีภาพของตนโดยเคารพซึ่งสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลอื่นพึงตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประโยชน์สาธารณะ ส่วนทฤษฎีสื่อมวลชนฝ่ายโซเวียตคอมมิวนิสต์นั้นเคยใช้ในอดีตประเทศสหภาพโซเวียตซึ่งปัจจุบันได้ล่มสลายไปแล้ว แม้แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือได้ว่าเป็นแบบฉบับประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยประเทศหนึ่ง ก็ไม่ได้ใช้ทฤษฎีสื่อมวลชนเสรีนิยมล้วนๆ แม้ว่ารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาทบทแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 (First Amendment) ซึ่งยึดถือเอาหลักเสรีนิยมบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็มิกฎหมายบางฉบับที่ยังมีการถกเถียงและตีความกันอยู่ครบทุกวันนี้ คือ “กฎหมายว่าด้วยการปลุกปั่นหรือยุยงให้ก่อความไม่สงบ” (Sedition) ที่ประเทศเผด็จการทั้งหลายใช้ในการจัดการและควบคุมสื่อมวลชนของตน ก็ยังคงมีผลบังคับใช้ในสหรัฐอเมริกาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน สำหรับประเทศไทย หากวิเคราะห์ในมิติกฎหมายแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในปัจจุบันก็มีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดเสรีนิยมกับอำนาจนิยม ซึ่งในอดีตยุคเผด็จการในการควบคุมสื่อมวลชนก็มีลักษณะอำนาจนิยม โดยเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้มีการออกกฎหมาย กฎ ระเบียบ และประกาศหรือคำสั่งของคณะปฏิวัติ ฉบับต่างๆ

เช่น พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ,ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 และคำสั่งของของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (ปร. 42) เป็นต้น ซึ่งกฎหมายฉบับต่างๆ ในอดีตที่ได้ยกเลิกไปแล้วหรือ ที่ยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ที่ยกตัวอย่างมานั้นล้วนแล้วแต่จำกัดและลดทอนเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อเป็นอย่างมากยิ่ง เห็นได้จากบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการตรวจเซ็นเซอร์ข่าวหรือให้อำนาจในการสั่งห้ามการพิมพ์ การโฆษณา แก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ หากเห็นว่าข้อความที่โฆษณานั้นอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานการพิมพ์ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายฉบับต่างๆ ที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันที่อาจจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยชัดแจ้งหรือมีการออกกฎหมายมาควบคุมหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ไม่สอดคล้องและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ

แนวความคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ ได้รับอิทธิพลมาจาก แนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ ที่ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชน กับเหตุผลแห่งความยุติธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดทางปรัชญาการเมือง มีสาระสำคัญ คือมนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคและมีสิทธิเท่าเทียมกัน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้น กฎหมายธรรมชาติจึงแตกต่างจากกฎหมายที่ฝ่ายบ้านเมืองที่ถูกกำหนดโดยรัฐหรือกษัตริย์ กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้น สามารถใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และมีความสำคัญเหนือกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง การบัญญัติกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ ⁴⁶ เห็นได้ว่าพัฒนาการแนวความคิดที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ พัฒนามาจาก สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) และสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองได้นำแนวคิดดังกล่าวไปบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร แนวความคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลและรากฐานสำคัญอันนำไปสู่การรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายในเวลาต่อมา

⁴⁶ สรภัทร สิริสาพร, “ความสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 142.

ไม่ว่าจะเป็น รัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส และประเทศอื่นๆที่รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวมา สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจะได้ศึกษาและวิเคราะห์ในบทที่ 3 ต่อไป

สำหรับแนวความคิดในการรับรองสิทธิเสรีภาพ ที่มีอิทธิพลต่อการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยนั้น ได้แก่

2.5.1 สำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาตินี้มีกำเนิดมาจากนักปรัชญาของกรีกโบราณ ในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ต่อมานักปรัชญาสำนักสโตอิกได้นำแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติไปปรับเข้ากับหลักปรัชญาในสำนักของตน ต่อมาเมื่อถึงยุคกลางแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้กลายเป็นแนวความคิดที่แสดงออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนาคริสต์ กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากเจตจำนงของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของกฎหมายที่พระเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ในยุคดังกล่าวแนวความคิดของเซนต์ โทมัส อควินัส (Saint Thomas Aquinas) มีอิทธิพลอย่างมากโดยมองว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและกฎหมายขึ้น กฎหมายก่อให้เกิดรัฐ ดังนั้นกฎหมายจึงมีอำนาจเหนือรัฐ กฎหมายธรรมชาติเป็นรัฐธรรมนูญของโลก กฎหมายคือเหตุผลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ ไม่ว่าจะเกิดชาติใดภาษาใดทุกแห่งก็ใช้กฎธรรมชาติทั่วกัน¹⁷ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติที่เป็นที่มาของแนวความคิดในการรับรองสิทธิและเสรีภาพนั้นมิใช่เป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นความคิดที่เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยอยู่ในรูปของสิทธิตามธรรมชาติ ที่มีพื้นฐานสำคัญมาจากหลักนิติธรรม โดยถือว่ากฎหมายต้องมาจากหลักนิติธรรม โดยถือว่ากฎหมายต้องมาจากเหตุผลและกฎหมายธรรมชาติที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาติและรัฐต้องให้การเคารพและคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพให้แก่ประชาชนไว้สองลักษณะ คือ การรับรองอย่างสมบูรณ์หรือสัมบูรณ์หรือเด็ดขาด (absolute) กล่าวคือ โดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใดๆ และการรับรองอย่าง

¹⁷เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 38-39.

สัมพัทธ์หรือสัมพันธ์ (relative) กล่าวคือ รัฐสงวนไว้ซึ่งอำนาจในอันที่จะจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพในภายหลังได้⁴⁸

2.5.2 สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

แนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้นจึงมีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติ ธรรมชาติญาณของมนุษย์ทุกคน รัฐหรือผู้ปกครองซึ่งตัวแทนของฝ่ายบ้านเมืองนั้นต้องยอมเคารพรับรองและคุ้มครองธรรมชาติเหล่านี้ว่าเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือที่อยู่ภายใต้การปกครองของทุกคน การยอมรับของรัฐหรือฝ่ายบ้านเมืองในเรื่องดังกล่าวนี้จึงปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเขียนไว้ในกฎหมายที่สูงสุดของบ้านเมืองก็คือ รัฐธรรมนูญ โดยอาจปรากฏเป็นหมวดหมู่หรือปรากฏอยู่ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญก็ได้⁴⁹ ทุกคนต่างก็นึกว่าการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีขึ้นเป็นครั้งแรกก็คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 เพราะประเทศในสากลต่างยกย่องคำประกาศดังกล่าวและถือเป็นแบบอย่างในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่อันที่จริงแล้วการมีคำประกาศที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพประกาศขึ้นก่อนหน้านั้นเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ (แม้จะไม่ชัดเจนเท่าใดนัก) ในปี ค.ศ. 1215 และตามมาด้วยประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776⁵⁰ จะได้ว่ากล่าวถึงต่อไปเป็นลำดับ คือ

ประเทศอังกฤษ อังกฤษมีแนวความคิดในเรื่องการรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 โดยมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิเสรีภาพหลายฉบับ เช่น มหาบัตรแมกนาคาร์ตา ค.ศ. 1215 Magnacarta, Petition of Right ค.ศ. 1628, Habeas Corpus ค.ศ. 1679, Bill of Right ค.ศ. 1689, Act of Settlement 1770, เป็นต้น

⁴⁸ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538) หน้า 49.

⁴⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, “วิเคราะห์แนวความคิดสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง.” วารสารกฎหมาย 20, 2 (2543) : 108.

⁵⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 49.

ประเทศสหรัฐอเมริกา จากแนวความคิดของปรัชญากฎหมายธรรมชาติพัฒนาสู่สิทธิธรรมชาติในยุคของล๊อค เป็นต้นมา ได้มีอิทธิพลที่เห็นได้ชัดคือ การปฏิวัติในสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1776) ในสหรัฐอเมริกา มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ คือ คำประกาศอิสรภาพของอเมริกา (The Declaration of Independence) เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 ในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ได้มีการรับรองสิทธิตามธรรมชาติ โดยได้มีการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของชาวอเมริกันไว้หลายประการ และต่อมารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพเอาไว้ในส่วนของคำปรารภ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1778 เพิ่มเติมบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ชัดเจนและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เรียกว่า “Bill of Rights” นอกจากนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกหลายครั้ง โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด และการพิมพ์ และการโฆษณาของประชาชนนั้น ได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญบทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 (First Amendment)

ประเทศฝรั่งเศส คำประกาศว่าด้วยสิทธิที่ได้รับประกาศในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก่อน ค.ศ. 1789 มีอิทธิพลต่อคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ซึ่งในคำประกาศดังกล่าว ยอมรับการมีอยู่ของสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้เป็นสิทธิที่คิดค้นมนุษย์มาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่ดำรงอยู่ก่อนรัฐกับพลเมือง ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายบ้านเมืองหรือรัฐกำหนดให้ เห็นได้ว่า แนวความคิดสิทธิตามธรรมชาติ ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ได้กลายเป็นต้นแบบในการรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นหลักการพื้นฐานที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายในเวลาต่อมารวมทั้งประเทศไทยด้วย เห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติหลักการเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ โดยได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในหมวด 3 เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยก็ได้ยอมรับแนวความคิดดังกล่าวรับรองไว้โดยกฎหมายสูงสุดของประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย

กล่าวได้ว่า ในสังคมยุคปัจจุบันเสรีภาพของสื่อมวลชนก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย สื่อต่างๆจะเรียกร้องเสมอว่าจะต้องมีเสรีภาพในการแสดงความ

คิดเห็นและเสนอข่าวสาร⁵¹ เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศที่แสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด⁵² การรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญถือเป็นหลักการสำคัญที่จะแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของรัฐนั้นแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญที่มีแนวความคิดทางรัฐธรรมนูญนิยม ดังนั้นในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไว้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เสรีภาพในการเสนอข่าวเป็นเสรีภาพทางมโนธรรมหรือเสรีภาพในทางความคิดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับธรรมชาติความเป็นมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือเป็นสิทธิธรรมชาติและถือได้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ดังนั้นรัฐเสรีประชาธิปไตยต่างยอมรับว่าสิทธิเสรีภาพดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐจะต้องนำมาบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตน เพื่อเป็นหลักประกันและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน (ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ 3)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้นจึงมีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติ สัญชาติญาณของมนุษย์ทุกคน รัฐหรือผู้ปกครองซึ่งตัวแทนของฝ่ายบ้านเมืองนั้นต้องยอมเคารพ รับรองและคุ้มครองธรรมชาติเหล่านี้ว่าเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือที่อยู่ภายใต้การปกครองของทุกคน การยอมรับของรัฐหรือฝ่ายบ้านเมืองในเรื่องดังกล่าวนี้จึงปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเขียนไว้ในกฎหมายที่สูงสุดของบ้านเมืองก็คือ รัฐธรรมนูญโดยอาจปรากฏเป็นหมวดหมู่หรือปรากฏอยู่ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญก็ได้⁵³ ทั้งนี้เพื่อให้เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ รัฐอาจใช้มาตรการในการจำกัดและควบคุมสิทธิเสรีภาพของสื่อลงได้ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการควบคุมทางกฎหมาย มาตรการในการควบคุมตนเองของสื่อ และมาตรการควบคุมทางสังคมโดยสาธารณชน (ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงมาตรการ ดังกล่าวนี้ต่อไปในบทที่ 3)

⁵¹บุญญรัตน์ โชควัฒนาคาลชัย, กฎหมายสื่อสารมวลชน: การควบคุมการเสนอข่าวสาร. (ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, มิถุนายน 2543), หน้า 1.

⁵²เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, คนเฝ้าสื่อ : วิพากษ์เพรียกเรียกสื่อไทยให้ปฏิรูป (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซัคเซสมิเดีย, 2543), หน้า 69.

⁵³ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, “วิเคราะห์แนวความคิดสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง,” วารสารกฎหมาย 20,2 (2543) : 108.

2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชน

ในครั้งโบราณได้มีการกล่าวถึงสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) อันได้แก่สิทธิในชีวิต, เสรีภาพ, สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิที่จะแสวงหาความสุข ซึ่งเชื่อกันว่าตามสภาพธรรมชาติมนุษย์ได้รับซึ่งสิทธิดังกล่าวอย่างพร้อมมูล ความจริงแล้ว แนวคิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้องต่อเมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ตามธรรมชาติโดยลำพัง แต่จะเป็นเรื่องที่มีผลอย่างมากถ้าในสภาวะธรรมชาตินั้นมีมนุษย์อาศัยอยู่จำนวนมาก สิทธิตามธรรมชาติของบุคคลหนึ่งจะก้าวท้าวสิทธิตามธรรมชาติของบุคคลหนึ่ง และถ้าจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปจึงเท่ากับไม่มีสิทธิเลย ด้วยเหตุนี้อำนาจรัฐจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุม เสรีภาพของแต่ละบุคคล และเพื่อประโยชน์ในการรักษาเสรีภาพของคนทั้งหมด (Set bounds of the liberty of each and protect the liberty of all)⁵⁴ เสรีภาพถ้าไม่มีขอบเขตจำกัดเลย สภาวะอนาธิปไตย (Anarchie) ก็จะเกิดขึ้นเหมือนเมื่อครั้งมนุษย์ยังอยู่ในสังคมเถื่อน เพราะทุกคนจะใช้เสรีภาพเต็มที่และจะกระทบชีวิต ทรัพย์สิน ร่างกาย ผู้อื่นจนทำให้ผู้แข็งแรงเท่านั้นที่อยู่ ในสังคมได้ ผู้อ่อนแอต้องตกอยู่เป็นทาสและถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพหมด การมีเสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตจึงเป็นเหตุให้เกิดการไร้เสรีภาพ การเข้ามารวมเป็นสังคมยอมรับอำนาจการเมืองเหนือตน เป็นรูปแบบการปกครองต่างๆ ก็เพื่อให้อำนาจสูงสุดนั้นสูงเหนือทุกคนเป็นกรรมการคอยรักษา กติกาไม่ให้ผู้เข้มแข็งกว่าใช้เสรีภาพโดยไม่มีขอบเขตรังแกผู้อ่อนแอกว่า⁵⁵

รากฐานของเกณฑ์ที่ใช้บังคับในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เมื่อพิจารณาแล้วมาจากคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เสรีภาพก็คือความสามารถที่จะกระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น ดังนั้น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนจะมีเพียงข้อจำกัดเฉพาะที่ต้องยอมให้สมาชิกอื่นของสังคม สามารถใช้สิทธิเหล่านั้นเช่นเดียวกัน ข้อจำกัดเช่นว่านี้ จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยบทบัญญัติกฎหมายเท่านั้น” และมาตรา 5 “กฎหมายมีสิทธิที่จะห้ามเฉพาะการกระทำที่รบกวนสังคมเท่านั้น สิ่งใดที่ไม่มีกฎหมายห้าม ใครจะมาห้ามไม่

⁵⁴ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, หลักรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2503), หน้า 107.

⁵⁵ George Burdeau, *Liberte' publiques*, Paris, LGDJ, 1972,p. 19-20. อ้างถึงใน เกรียงไกรเจริญธนาวัฒน์, “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 3,9 (กันยายน-ธันวาคม 2544) : 29.

ให้ทำยอมไม่ได้และในทำนองกลับกันบุคคลย่อมไม่ถูกบังคับให้กระทำการในสิ่งที่กฎหมายไม่ได้สั่งให้กระทำ”

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราทำให้เห็นว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้นมีหลักอยู่สองประการ คือ ประการแรก การจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองบุคคลอื่น ประการที่สอง การจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองสังคม

ประการแรก การจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองบุคคลอื่น ในกรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่ใช้เสรีภาพของคนหนึ่งอาจไปขัดกับการใช้เสรีภาพของอีกคนหนึ่ง รัฐจึงต้องเข้ามาจัดการระเบียบโดยการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้วยวิธีการต่างๆ กัน ตัวอย่างเช่น การแตกต่างทางความคิดเห็นระหว่างบรรณาธิการหนังสือพิมพ์กับนักหนังสือพิมพ์ โดยนักหนังสือพิมพ์เห็นว่า เสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์จะถูกทำลาย ถ้าไม่สามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้ แต่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์จะตีพิมพ์แต่ความคิดเห็นที่ได้รับการตรวจสอบจากบรรณาธิการแล้วเท่านั้น อีกตัวอย่าง ในเรื่องของความเชื่อในทางศาสนาในเรื่องดังกล่าวมีทั้งผู้ที่เชื่อและไม่เชื่อตามความเชื่อของแต่ละฝ่าย ผู้ที่มีความเชื่อต่างก็ต้องการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเองแต่ผู้ที่ไม่เชื่อนั้นบอกว่าการปฏิบัติดังกล่าวเป็นการทำร้ายต่อเสรีภาพของคน⁵⁶ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเสรีภาพอันหนึ่งขัดกับเสรีภาพอีกอันหนึ่ง ทำให้ผู้บัญญัติกฎหมายจำต้องเลือกเอาอันใดอันหนึ่ง เช่น เสรีภาพในการรวมตัวเป็นสหภาพประท้วงการกระทำของเจ้าของกิจการย่อมสำคัญกว่าเสรีภาพในการเลือกผู้ร่วมงานของเจ้าของกิจการ ในบางครั้งการจำกัดก่อให้เกิดการขัดแย้งกันของเสรีภาพที่ขัดแย้งกัน เช่น เสรีภาพในส่วนบุคคลอยู่เหนือเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการติดต่อสมาคมอยู่เหนือเสรีภาพในการประท้วง ในบางครั้งก็ต้องให้ความสำคัญกับเสรีภาพทั้งสองที่ขัดแย้งกัน โดยมีการจำกัดเสรีภาพทั้งสองที่ขัดแย้งกันเพื่อให้ใช้ได้โดยไม่ขัดกัน เช่น การยอมรับในเสรีภาพในการนัดหยุดงานของคนงานบางคน ก็ต้องมีการยอมรับเสรีภาพในการเข้าทำงานของคนงานบางคนในเวลาเดียวกันด้วย

ประการที่สอง การจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองสังคม ดังได้กล่าวมาแล้วว่าสังคมใดถ้าไม่มีการจำกัดเสรีภาพแล้ว สังคมนั้นก็จะอยู่ในภาวะอนาธิปไตย สังคมนั้นก็จะสูญสลายไปในที่สุด ดังนั้น การที่จะต้องดำรงสังคมให้มีอยู่ได้นั้น จึงจำเป็นต้องจะจำกัดสิทธิเสรีภาพลง การจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาควบคุมจัดระเบียบสิทธิเสรีภาพเหล่านี้ การจัดระเบียบดังกล่าวจึงต้องมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งมีอยู่สองแบบด้วยกันคือ การจำกัดสิทธิเสรีภาพ

⁵⁶ Jean Rivero, Les Les Libertes'publiques Tome I Les droits de l'homme, Paris,PUF,1997I,p. 165-166. อ้างถึงในเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ,” วารสารศาสตราจารย์ธรรมนุญ 3,9 (กันยายน – ธันวาคม 2544) : 30-32.

โดยเด็ดขาด (Les Limitations absolues) และการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น (Les limitations relatives)

1. การจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยเด็ดขาด การจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวเป็นข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับทุกคนในประชาคมนั้น และใช้บังคับกับทุกสถานการณ์ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น ในความหมายแนวคิดของฝรั่งเศสแล้วเห็นว่า ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และสาธารณสุขนั้นเป็นข้อจำกัดอย่างเด็ดขาดที่รัฐสามารถใช้อ้างได้ว่าเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม ความยุ่งยากอยู่ตรงที่ว่าจะใช้ข้อจำกัดดังกล่าวได้เมื่อไหร่ในสถานการณ์ใด

กลุ่มที่สอง มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองศีลธรรมในสังคม การดำรงอยู่ของสังคมนั้น นอกจากต้องการความสงบเรียบร้อยแล้ว สังคมนั้นยังต้องมีศีลธรรมในสังคมนั้นด้วย ซึ่งในที่นี้ต้องเป็นศีลธรรมอันเกิดจากความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกในสังคมนั้น ในสังคมหนึ่งๆ จะต้องมีทั้งความดีและความเลวปะปนกันไป จริยธรรมและศีลธรรมจะเป็นเกณฑ์ที่ได้รับการเคารพและเป็นเกณฑ์ในการจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลร้ายแก่สังคมขึ้นได้ เช่น การที่กฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและศีลธรรมของสังคมในการเคารพต่อชีวิต สักดิ์ศรี ทรัพย์สินของบุคคลอื่น การปฏิเสธการแบ่งแยกทางเพศ สิว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นเกณฑ์ทางจริยธรรมและศีลธรรมที่เป็นตัวจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล

กลุ่มที่สาม มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองรัฐ โดยไม่ให้มีการใช้สิทธิเสรีภาพมาทำลายรัฐ การปกป้องรักษารัฐดังกล่าว เป็นการปกป้องคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐจากการกระทำที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ

2. การจำกัดสิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น การจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวมีความแตกต่างจากการจำกัดสิทธิเสรีภาพในอันแรก กรณีดังกล่าวเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ขึ้นอยู่กับเวลาสถานที่หรือขึ้นอยู่กับสิ่งที่จะต้องได้รับผลกระทบจากการใช้การจำกัดดังกล่าว เช่น คนต่างชาติอาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมือง หรือในสถานการณ์สงครามและในสถานการณ์ภาวะบังคับของบ้านเมืองที่จำต้องมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพได้ เช่น ในการประกาศกฎอัยการศึกห้ามประชาชนออกนอกบ้านเรือนของคนระหว่างเวลาที่ทางรัฐกำหนด ในกรณีดังกล่าวในภาวะปกติถือได้ว่าเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการเดินทางแต่ในภาวะวิกฤติดังกล่าวถือได้ว่าไม่ขัดต่อเสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น ดังนั้นการจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยรัฐ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการถูกละเมิดจากรัฐและปกป้องมิให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดใช้สิทธิเสรีภาพของตน ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

สำหรับเสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าว วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และสิทธิของสาธารณชนที่จะรับรู้ข่าวสาร (Right to Know) แม้จะเป็นสิทธิเสรีภาพที่สำคัญยิ่งในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวมาแล้ว แต่เนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อสิทธิหรือประโยชน์อื่นๆ อีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่นๆ หรือ ศีลธรรมอันดีของสังคม หรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนี้ก็ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่า มิใช่สิทธิเสรีภาพที่มีอยู่เด็ดขาดปราศจากข้อจำกัดแต่อย่างใด แต่เป็นสิทธิเสรีภาพที่ยังมีข้อจำกัดอยู่ ซึ่งข้อจำกัดนี้ได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายว่าจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนให้อยู่ในขอบเขตเพียงใด ย่อมแน่นอนหากสื่อมวลชนใช้สิทธิเสรีภาพเกินเลยออกนอกขอบเขตที่กฎหมายขีดให้ไว้ สื่อมวลชนนั้นก็ย่อมมีความรับผิดชอบตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่นทั่วไป⁵⁷ ดังนั้นเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนจะมีขอบเขตจำกัดเพียงใด บุคคลผู้มีเสรีภาพนี้ย่อมใช้เสรีภาพได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด หรือว่าอาจถูกจำกัดได้โดยประการใดบ้าง ในข้อนี้ปรัชญาเมธีและนักวิชาการเจ้าสิทธิเสรีภาพมีความเห็นแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอจะจำแนกกลุ่มความคิดเหล่านั้นได้เป็น 4 กลุ่มตามลำดับความเข้มข้น ดังต่อไปนี้⁵⁸

1. กลุ่มที่มีความเห็นว่าเป็นเสรีภาพเด็ดขาด (Absolutists) กลุ่มนี้เห็นว่า การแสดงความคิดเห็นเป็นเรื่องการถ่ายทอดความคิดของมนุษย์ออกมาเป็นตัวอักษรคำพูดหรือพฤติกรรมแทนคำพูด (Symbolic Speech) จึงมิใช่เรื่องของการกระทำซึ่งถือเป็นองค์ประกอบในทางอาญา บุคคลไม่ควรต้องรับโทษเพราะคำพูดหรือพฤติกรรมแทนคำพูดของตน หากจะมีความเสียหายใดเกิดขึ้นเป็นผลตามมาก็เป็นเพราะความเชื่อของผู้ฟังหรือผู้อ่านซึ่งไม่เกี่ยวกับทางฝ่ายผู้พูดเลย กลุ่มนี้มีความเห็นว่าแม้คำพูดที่เรียกกันว่า ดูหมิ่น หมิ่นประมาท พูดคำหยาบหรือพูดขู่ข่มขู่ถูกระดมมวลชนก็ควรได้รับการยกเว้นทั้งสิ้น วิพากษ์ ความเห็นของกลุ่มนี้เป็นเรื่องในทางวิชาการโดยแท้ แต่แพร่หลายอยู่ไม่น้อยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งบังเอิญรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นเปิดช่องให้ตีความไปในทางนี้ได้

⁵⁷ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 59.

⁵⁸ วิษณุ เครืองาม, "เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น," วารสารนิติศาสตร์ 11,4 (2524) : 572.

2. กลุ่มที่มีความเห็นว่าเป็นเสรีภาพที่อาจถูกจำกัดได้หากมีข้อเรื่องเกี่ยวกับการเมือง (Maximalists) กลุ่มนี้จำแนกการแสดงความคิดเห็นออกเป็นสองเรื่อง คือ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (Political Expression) และการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่มีใช้การเมือง (Nonpolitical Expression) และกล่าวว่าถ้าเป็นเรื่องในทางการเมือง เช่นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือปลุกระดมมวลชนให้เห็นพ้องในลัทธิการเมืองใดแล้วย่อมได้รับความคุ้มครองและเป็นสิทธิเด็ดขาด ไม่มีผู้ใดล่วงเกินได้ เพราะผู้เสียหายไม่ใช่ราษฎรคนใดคนหนึ่ง ทั้งเป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างประชาชาติหรือรวมพลังซึ่งเป็นไปได้ในระบอบประชาธิปไตย ส่วนการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่มีใช้การเมือง รัฐอาจสร้างข้อจำกัดได้สุดแต่จะยับยั้งคุณค่า (Value) หรือผลประโยชน์ใดขึ้นซึ่งน้ำหนักเทียบเคียงกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแล้ววางข้อจำกัดไปตามนั้น⁵⁹

3. กลุ่มที่มีความเห็นว่าเป็นเสรีภาพที่อาจถูกจำกัดได้บ้าง (Relativists) กลุ่มนี้เห็นว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอาจถูกจำกัดได้โดยรัฐซึ่งน้ำหนักแล้วว่าเสรีภาพนี้ต้องอยู่ได้ข้อจำกัดหรือคุณค่าอื่นใดบ้าง รัฐธรรมนูญที่วางข้อจำกัดไว้นี้มักใช้คำซึ่งแสดงถึงเงื่อนไขการใช้เสรีภาพเป็นต้นว่า “เว้นเสียแต่ว่า” “อยู่ภายใต้” “ยกเว้นในกรณี” “ตราบเท่าที่” ส่วนคุณค่าที่วางไว้เป็นข้อจำกัดก็มีต่างกันไป

4. กลุ่มที่มีความเห็นว่าเป็นเสรีภาพที่ถูกจำกัดได้เสมอ (Minimalists) กลุ่มนี้เห็นว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเอกชน (Individual interest) แต่อาจมีผลประโยชน์ส่วนรวม (Communal interest) บางอย่างซึ่งอยู่เหนือกว่าตามหลักที่ว่ามหาชนย่อมสำคัญกว่าเอกชนอยู่แล้ว เพียงแต่นี้มีความเห็นค่อนข้างไปในทางที่กลุ่มที่ 3 แต่ที่กลุ่มนี้ไปไกลกว่านั้นก็คือผลประโยชน์ส่วนรวมได้แก่อะไรบ้าง เป็นเรื่องและผู้ร่างรัฐธรรมนูญยังไม่ต้องกำหนดไว้ในขณะนี้ แต่เป็นเรื่องที่ปล่อยให้รัฐสภาไปกำหนดเอาเองในภายหน้า กลุ่มนี้เห็นว่าถ้าไม่เชื่อรัฐสภาอันเป็นมหาสมาคมของผู้แทนปวงชนทั้งหลายแล้ว จะไปเชื่อใครกัน ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มนี้จึงมีว่า “เสรีภาพ...ย่อมเป็นไปตามกฎหมาย”

ตามแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคิดในกลุ่มที่ 3 ที่ว่าเสรีภาพในการเสนอข่าวย่อมถูกจำกัดได้บ้าง เพราะในการใช้เสรีภาพนั้นมิได้หมายถึงการที่สื่อมวลชนมีอำนาจกระทำการใดๆเหนือบุคคลอื่นเพียงแต่สื่อมวลชนมีอำนาจเรียกร้องไม่ให้อำนาจใดที่เข้ามา

⁵⁹ Alexander Meiklejohn. Free Speech and Its Relation to Self-Government (New York : Harper, 1948), p. 54. อ้างถึงใน วิษณุ เครืองาม, “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น,” วารสารนิติศาสตร์ 11,4 (2524) : 581.

แทรกแซง กัดค้นหรือกดขี่สื่อมวลชน ให้มีการคัดสรรใจในเรื่องนั้นๆ ที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะได้ สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนแม้จะมีความสำคัญในการสนองตอบสิทธิของประชาชนที่จะรับรู้ข่าวสารแต่การสนองตอบสิทธิของประชาชนเช่นนี้ในบางครั้งได้นำไปสู่ความขัดแย้งต่อสิทธิเสรีภาพส่วนอื่นๆ โดยมีการเสนอข่าวที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นหรือสิทธิผลประโยชน์ของรัฐ แม้ว่าสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิของประชาชนในการเสนอและการรับรู้ข่าวสารจะเป็นสิทธิเสรีภาพที่จำเป็นและสำคัญยิ่งในระบอบประชาธิปไตย แต่สิทธิเสรีภาพนี้ก็มิใช่สิทธิเสรีภาพที่มีอยู่โดยเด็ดขาด ปราศจากข้อจำกัดแต่อย่างใด⁶⁰ แต่ทั้งนี้ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่รัฐธรรมนุญได้กำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ไว้ โดยในการจำกัดสิทธิเสรีภาพรัฐจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิเสรีภาพที่จะจำกัด กับการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั่นเอง พึงคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

กล่าวได้ว่า สิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนี้ยังมีข้อจำกัด ซึ่งข้อจำกัดนี้เป็นไปในลักษณะของการจำกัดขอบเขตสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าว ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสิทธิหรือประโยชน์ที่ขัดแย้งกันให้อยู่ในลักษณะของความพอดี กล่าวได้ว่าโดยหลักการการรับรองสิทธิเสรีภาพโดยรัฐนั้นเป็นหลักที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองให้ แต่ในเรื่องดังกล่าวย่อมมีข้อยกเว้นว่ารัฐสามารถจำกัดเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อรัฐออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ โดยอาจสร้างเงื่อนไขหรือเหตุผลขึ้นมาในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ดังนั้น เสรีภาพในการเสนอข่าวจึงอาจถูกจำกัดได้ โดยหลัก 3 ประการคือ⁶¹

1. การจำกัดโดยหลักความมั่นคงของรัฐ
2. การจำกัดโดยหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
3. การจำกัดโดยหลักสิทธิของบุคคลอื่น

⁶⁰ American Jurisprudence (Vol. 16 A), p. 341 อ้างถึงใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 61

⁶¹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 63-67.

1. เพื่อความมั่นคงของรัฐ

ความมั่นคงของรัฐหรือความมั่นคงของชาติ หมายถึง การธำรงและรักษา ประเทศชาติให้ดำรงอยู่อย่างปลอดภัย มีเอกราชและอธิปไตย มีความมั่นคงทั้งการเมืองภายใน ประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ ทางเศรษฐกิจ และสังคม จิตวิทยา⁶² ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีอยู่บ้างบางส่วนที่ข้อมูลข่าวสารบางประการหรือการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ จะต้องปกปิดเป็นความลับ เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคง เห็นได้ว่า เหตุผลที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่มีจะถูกกล่าวอ้างกันเสมอในการจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และในบางกรณีเสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวอาจถูกกระทบกระเทือนหรือจำกัดได้ในกรณีที่มีความจำเป็น เหตุผลและความจำเป็นทางด้านความมั่นคงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งประชาชนทุกคนรวมทั้งสื่อมวลชนจะต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

2. เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในปัจจุบัน ขอมรับว่าการเสนอข่าว การแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลหรือสื่อมวลชน ไม่ว่าในเรื่องใดๆจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยถือว่าหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้ เป็นสิ่งที่อยู่เหนือสิทธิประโยชน์ส่วนบุคคล ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมมิให้ถูกกระทบกระเทือน และหลักดังกล่าวนี้ได้ปรากฏแทรกซึมอยู่เป็นหลักกฎหมายของนานาประเทศ

ความหมายของ “ความสงบเรียบร้อย” หมายถึง ผลประโยชน์โดยทั่วไปของประเทศชาติและสังคม ส่วน “ศีลธรรมอันดี” นั้นหมายถึงทัศนคติทั่วไปทางจริยธรรมของสังคม⁶³

⁶² กุลพล พลวัน, “เสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยในการแสวงหาข่าวสาร,” วารสารอัยการ 9,10 (2529) : 43.

⁶³ อุกฤษ มงคลนาวิน, “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน,” บทบัญญัติ 32 ,1 (2518) : 14.

ดังนั้น หลักว่าด้วยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นข้อพิจารณาเบื้องต้นในการบัญญัติกฎหมายจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่ปรากฏแทรกซึมอยู่เป็นหลักกฎหมายของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันยอมรับว่าการเสนอข่าวของสื่อมวลชนจะต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่เหนือเสรีภาพ

3. เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคล

“สิทธิ” ในที่นี้หมายถึง สิทธิในชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย ทรัพย์สิน เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ซึ่งเรียกกันว่า “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” หรือ “สิทธิส่วนบุคคล” ซึ่งเป็นสิทธิที่บุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย กล่าวคือ สื่อมวลชน ไม่อาจที่จะใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นได้ แม้สื่อมวลชนจะมีหน้าที่ในการแสวงหาข่าวสารรวมทั้งมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวให้ประชาชนได้รับทราบโดยได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนได้โดยปราศจากขอบเขตเพราะการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมจะต้องไม่ไปละเมิดหรือกระทบกระเทือนซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลอีกคนหนึ่ง ได้แก่ สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ดังนั้นในการใช้ เสรีภาพของบุคคลย่อมต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่กำหนดไว้

ตามแนวคิดของฝ่ายตะวันตก เสรีภาพส่วนบุคคลมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับอุดมการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะอุดมการณ์ประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democratic Ideology) ซึ่งเป็น “ความเชื่อของคนที่มีต่อหลักการซึ่งมีอยู่ในทฤษฎีประชาธิปไตยและได้นำเอาความเชื่อนั้นมายึดถือไว้เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ในชีวิต ดังนั้น เมื่อเรากล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง เราหมายถึงประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิต”⁶⁴ ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยสิทธิของบุคคลนี้ เป็นข้อจำกัดที่ได้วิวัฒนาการมานานนับศตวรรษแล้ว ดังสุภาษิตกฎหมายโรมันที่ว่า “Neminem Laedere” คือไม่พึงกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ดังนั้น เป็นที่

⁶⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคทีดีไทย, 2517), หน้า 57.

ยอมรับกันว่า การใช้เสรีภาพนั้น จะต้องไม่เป็นอันตรายหรือเป็นการทำลายล้างหรือขัดขวางการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น⁶⁵

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่าการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นย่อมมีขอบเขตจำกัด รัฐจำเป็นต้องจำกัดขอบเขตหรือวางกรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนหมายความว่า รวมถึงสื่อมวลชนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน สังคม และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อความคงอยู่ของรัฐ เห็นได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่มีผลเป็นทั้งการคุ้มครองและข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ในการเสนอข่าวใดๆจะส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ก็จะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าวสารกับหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น เพื่อจำกัดขอบเขตสิทธิเสรีภาพการเสนอข่าวให้อยู่ในลักษณะของความพอดีและเหมาะสม โดยถือหลักการหรือผลประโยชน์ที่เหนือกว่านั้นคือ ประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้นมาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับรัฐ หรือขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของศาลที่จะทำหน้าที่ตีความหรือบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามแต่กรณีไป สำหรับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล

เมื่อพิจารณาข้อจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เห็นได้ว่าเสรีภาพดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ตามมาตรา 39 วรรคสอง แต่ทั้งนี้ในการจัดเสรีภาพดังกล่าวต้องเป็นเพื่อเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน หากเป็นไปเพื่อการอื่นนอกจาก เหตุผลทั้ง 4 ประการนี้ รัฐย่อมไม่อาจที่จะตรากฎหมายมาจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนได้ แต่ทั้งนี้ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้นั้น จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวคือ มาตรา 29 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ดังนี้

⁶⁵พนัส ทัศนียานนท์, “สิทธิส่วนบุคคลของชนชาวไทย,” วารสารนิติศาสตร์ 11,3 (2523) : 435.

1. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

2. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ

3. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ต้องกระทำเท่าที่จำเป็น

4. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญหรือแก่นแห่งสิทธิเสรีภาพนั้น

กล่าวได้ว่า บทบัญญัติในมาตรา 29 เป็นบทบัญญัติที่มีขึ้นเพื่อเป็นเงื่อนไขให้ฝ่ายนิติบัญญัติพึงตระหนักและปฏิบัติตามว่าในการออกกฎหมายที่จำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ว่า ต้องมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจและในการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น จะต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้เขียนจะได้ศึกษาและวิเคราะห์ในรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวต่อไปในบทที่ 4